

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ
ІНСТИТУТУ ЗАОЧНОГО ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
Кафедра адміністративного права та процесу

КВАЛІФІКОВАНА РОБОТА
для здобуття ступеня вищої освіти магістра
«Взаємодія влади, бізнесу і громадянського суспільства у формуванні і
реалізації безпекової політики»

Виконала:

Здобувач 2 курсу 2 навчальної
групи Спеціальність 281
«Публічне управління та
адміністрування»
Довгаль Анна Владиславівна
Залікова книжка № 24-30
Мобільний телефон:
+380635280623

Науковий керівник

Доцент кафедри
адміністративного права та
процесу кандидат юридичних
наук

Юлія ВИСОТЕНКО

*Кваліфікаційна робота допущена
до захисту
04 грудня 2025 р., протокол № 8
завідуючої кафедри адміністративного
права та процесу
доктор юридичних наук, професор,
начальник поліції*
Київ – 2026
Ігор ПАСТУХ

<u>ВСТУП</u>	3
<u>РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ</u>	6
<u>1.1. Поняття та структура безпекової політики: державна, національна, суспільна безпека</u>	6
<u>1.2. Суб'єкти формування безпекової політики: держава, бізнес, громадянське суспільство</u>	17
<u>1.3. Теоретичні підходи до взаємодії між владою, бізнесом і громадськістю</u>	25
<u>Висновок до першого розділу</u>	33
<u>РОЗДІЛ 2.МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ</u>	35
<u>2.1. Інституційні форми співпраці між владою, бізнесом і громадським сектором</u>	35
<u>2.2. Роль бізнесу у сфері безпеки: корпоративна соціальна відповідальність, критична інфраструктура</u>	45
<u>2.3. Внесок громадянського суспільства у формування безпекової культури та політики</u>	55
<u>Висновок до другого розділу</u>	62
<u>РОЗДІЛ 3.НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ОСНОВІ ПАРТНЕРСТВА</u>	64
<u>3.1. Рекомендації щодо підвищення ефективності взаємодії</u>	64
<u>3.2. Роль публічної політики та правового забезпечення</u>	67
<u>3.3. Міжнародний досвід партнерства у сфері безпеки та його застосування в Україні</u>	71
<u>Висновок до третього розділу</u>	76
<u>ВИСНОВОК</u>	78
<u>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</u>	81
<u>ДОДАТКИ</u>	92

ВСТУП

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується суттєвими трансформаціями у сфері безпеки, зумовленими глобалізаційними процесами, зростанням кількості гібридних загроз, цифровізацією, економічною нестабільністю, поширенням транснаціональної злочинності, тероризму, кіберзагроз, а також воєнними конфліктами. За таких умов безпека перестає бути виключно сферою відповідальності держави та набуває комплексного, міжсекторального характеру, що передбачає активну участь бізнесу та інститутів громадянського суспільства у формуванні й реалізації безпекової політики.

Особливої актуальності ця проблематика набуває для України, яка перебуває в умовах тривалої збройної агресії, внутрішніх соціально-економічних викликів і необхідності реформування системи публічного управління відповідно до європейських стандартів. У цих умовах ефективна безпекова політика неможлива без налагодження сталого партнерства між органами державної влади, суб'єктами господарювання та громадянським суспільством, яке дедалі активніше залучається до процесів ухвалення управлінських рішень, контролю за діяльністю влади та формування безпекової культури.

Традиційні підходи до розуміння безпеки як суто державної функції поступово поступаються концепціям національної, суспільної та людської безпеки, у межах яких ключову роль відіграють взаємодія, координація та партнерство різних соціальних акторів. Бізнес, зокрема, виступає не лише як економічний суб'єкт, а й як важливий учасник забезпечення безпеки через розвиток критичної інфраструктури, корпоративну соціальну відповідальність, інвестиції у безпечні технології та участь у публічно-приватних партнерствах. Водночас громадянське суспільство забезпечує зворотний зв'язок між владою і

населенням, сприяє формуванню суспільної довіри, здійснює громадський контроль і виступає генератором ініціатив у сфері безпеки.

Актуальність теми дослідження визначається ускладненням безпекового середовища, зростанням ролі недержавних суб'єктів у забезпеченні безпеки, потребою модернізації безпекової політики України на засадах публічності та партнерства, а також недостатнім рівнем комплексних досліджень міжсекторальної взаємодії у цій сфері.

Метою дослідження є комплексний аналіз теоретико-методологічних засад і практичних механізмів взаємодії органів державної влади, бізнесу та громадянського суспільства у формуванні й реалізації безпекової політики, а також обґрунтування напрямів її вдосконалення на основі партнерських моделей.

Для досягнення поставленої мети в роботі передбачається виконання таких **завдань**:

- розкрити поняття та структуру безпекової політики, охарактеризувавши державну, національну та суспільну безпеку;
- визначити роль і функції держави, бізнесу та громадянського суспільства як суб'єктів формування безпекової політики;
- проаналізувати основні теоретичні підходи до взаємодії між владою, бізнесом і громадськістю;
- дослідити інституційні форми та механізми співпраці суб'єктів у сфері безпеки;
- охарактеризувати роль бізнесу у забезпеченні безпеки через корпоративну соціальну відповідальність і захист критичної інфраструктури;
- визначити внесок громадянського суспільства у формування безпекової культури та політики;
- розробити рекомендації щодо підвищення ефективності взаємодії суб'єктів безпекової політики;
- проаналізувати міжнародний досвід партнерства у сфері безпеки та можливості його застосування в Україні.

Об'єктом дослідження є система безпекової політики в сучасних державах.

Предметом дослідження є форми, механізми та напрями взаємодії органів державної влади, бізнесу та громадянського суспільства у процесі формування і реалізації безпекової політики.

Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, зокрема аналіз і синтез, індукція та дедукція, системний і структурно-функціональний підходи, порівняльно-правовий та формально-юридичний методи, а також методи узагальнення і прогнозування, що забезпечили комплексний характер дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному розгляді безпекової політики як результату міжсекторальної взаємодії, уточненні змісту поняття безпекової політики з урахуванням сучасних викликів, систематизації теоретичних підходів до партнерства у сфері безпеки та визначенні пріоритетних напрямів його розвитку в Україні.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів у діяльності органів державної влади при розробці та реалізації безпекової політики, у практиці публічно-приватного партнерства, у діяльності громадських організацій, а також у навчальному процесі під час викладання дисциплін з національної безпеки, публічної політики та державного управління.

Структура курсової роботи. Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи відповідає встановленим вимогам.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Поняття та структура безпекової політики: державна, національна, суспільна безпека

Звернення до осмислення сутності поняття «безпека» у світоглядно-філософському вимірі зумовлюється насамперед тим, що потреба в безпеці належить до фундаментальних потреб людини. Вона виступає базовою умовою існування, самозбереження та розвитку особистості. Поряд із цим, у сучасних умовах актуальність дослідження безпеки значно посилюється під впливом геоекономічних і геополітичних трансформацій, зростання кількості та різноманітності новітніх загроз, а також глибоких суспільно-політичних і соціально-економічних змін, спричинених глобалізаційними процесами. Зазначені чинники мають комплексний характер і справляють визначальний вплив на формування та реалізацію національної безпеки в усіх державах світу.

Упродовж історичного розвитку людства феномен безпеки розглядався у тісному взаємозв'язку з правами і свободами особистості, поряд із такими ключовими категоріями, як свобода, власність і праця. У цьому контексті безпека постає як одна з базових соціальних цінностей, що забезпечує стабільність суспільного розвитку та створює умови для досягнення колективних і індивідуальних цілей [1, с. 7].

Як і багато інших ключових понять суспільних наук, категорія безпеки не має єдиного, усталеного та універсального визначення. Її зміст змінюється залежно від історичного періоду, соціально-політичного контексту та наукової парадигми. Відсутність чіткої дефініції значною мірою пояснюється міждисциплінарним характером безпеки: представники різних галузей знань інтерпретують її відповідно до предмета дослідження, методологічних підходів

і власного наукового бачення. Водночас більшість дослідників сходяться на думці, що безпека має антропоцентричну природу, оскільки безпосередньо пов'язана з цінністю людини, її соціальним буттям і життєвими потребами. Проблематика безпеки пронизує всі сфери людської діяльності та виявляється на кожному рівні суспільної організації.

Аналіз наукових підходів до безпеки дає підстави стверджувати про наявність тісного та нерозривного зв'язку між розвитком суспільства і станом безпеки. Це зумовлено взаємозалежністю всіх сфер життєдіяльності людини, де порушення стабільності в одній з них неминуче позначається на інших. У широкому соціальному розумінні безпека спрямована на задоволення базових прагнень людини до виживання, стабільності, незалежності, збереження рівня та якості життя. Водночас її можна розглядати і як особливе благо, необхідне для досягнення індивідуальних і колективних цілей. У цьому сенсі безпека набуває статусу інтегральної цінності, що акумулює та забезпечує реалізацію інших соціальних цінностей [1, с. 8].

У науковому дискурсі поширеним є підхід, відповідно до якого безпека трактується або як певний стан, або як динамічний процес. Розуміння безпеки як стану передбачає фіксацію певного рівня захищеності, тоді як процесуальний підхід акцентує увагу на її змінності та залежності від зовнішніх і внутрішніх чинників. Разом з тим існують концепції, що поєднують обидва підходи. Зокрема, Януш Стефановіч наголошує на дуалістичній природі безпеки, визначаючи її одночасно як стан і як процес, що не є сталим у тривалій перспективі та залежить від динаміки співвідношення сил у суспільстві [1, с. 8]. Попри це, у сучасній науці домінує позиція, згідно з якою безпека передусім розглядається як безперервний процес.

Подібної точки зору дотримується й Ю. Кукулка, який підкреслює, що безпека не є зафіксованим станом, а постає як постійний соціальний процес, у межах якого суб'єкти суспільних відносин прагнуть удосконалювати механізми захисту та підтримувати належний рівень відчуття захищеності. Відтак безпека

характеризується мінливістю та залежить від динаміки суспільного розвитку, а також від балансу інтересів особи, суспільства і держави [1, с. 8].

Поряд із цим у наукових дослідженнях зустрічаються підходи, які розглядають безпеку як мету, результат або ресурс, часто звужуючи її зміст до військових або кризових ситуацій. Така інтерпретація, що ототожнює безпеку виключно з воєнними загрозами, не дозволяє повною мірою охопити багатовимірність цього феномена. Зокрема, до середини 1980-х років у вітчизняній теорії міжнародних відносин безпека переважно ототожнювалася з військово-політичною сферою, охоплюючи питання балансу сил між наддержавами, їхніх військових потенціалів, міжнародних режимів безпеки, можливостей застосування сили, контролю над озброєннями, роззброєння та функціонування безпекових інститутів [2, с. 15].

Одним із перших мислителів, хто здійснив системний аналіз взаємозв'язку між безпекою особи, суспільства і держави, був Томас Гоббс. У межах своєї теорії суспільного договору він визначав безпеку як центральну категорію, оскільки головною метою створення держави вважав подолання стану загальної ворожнечі, який описував як «війну всіх проти всіх». На його думку, саме страх перед небезпекою спонукає людей до об'єднання та відмови від абсолютної свободи на користь сильної державної влади [1, с. 10].

Гоббс виходив з уявлення про людину як істоту, керовану власними інтересами та прагненням до влади і благ. За умов необмеженої свободи це неминуче призводить до конфліктів і руйнування суспільного порядку. Тому задля збереження життя і безпеки люди добровільно передають частину своїх прав суверену, який має забезпечити порядок і захист. В ієрархії цінностей мислитель ставив життя і безпеку вище за матеріальний добробут, вважаючи, що останнім можна поступитися заради збереження першого. Водночас надмірне зниження рівня добробуту, на його переконання, породжує внутрішні загрози безпеці, що вимагає від державної влади підтримання балансу між захистом від зовнішніх небезпек і стабільністю внутрішнього розвитку [1, с. 11].

Безпекова політика є невід’ємною складовою публічної політики сучасної держави, спрямованою на забезпечення захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від реальних та потенційних загроз. У широкому розумінні, це система принципів, цілей, завдань, стратегій та механізмів, які реалізуються державними та/або недержавними акторами з метою забезпечення стабільності, захисту суверенітету та сталого розвитку суспільства, а також попередження чи нейтралізації загроз у різних сферах соціального життя. Ця політика охоплює комплекс державних заходів, які спрямовані на протидію зовнішнім і внутрішнім викликам безпеці та координацію дій відповідних суб’єктів у довгостроковій перспективі [3, с. 33-34].

Структура безпекової політики є багаторівневою й інтегрованою, об’єднуючи декілька взаємопов’язаних складових. (Рис. 1.1)

Державна безпека – це частина безпекової політики, спрямована безпосередньо на захист державних інтересів, суверенітету, конституційного ладу та територіальної цілісності. Вона включає державні заходи та інституційні механізми, що гарантують державній владі здатність протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, у тому числі військовим, політичним, економічним та інформаційним.

Національна безпека – ширше поняття, яке включає не лише державну безпеку, але і безпеку економічну, соціальну, інформаційну, екологічну, енергетичну та інші сфери, важливі для забезпечення існування та розвитку суспільства. Основна мета національної безпеки полягає у створенні умов для безпечного розвитку держави й суспільства в цілому, захисті національних інтересів та запобіганні критичних загроз з боку зовнішніх і внутрішніх чинників.

Суспільна безпека – один із компонентів безпекової політики, що концентрується на захисті громадян, їхніх прав і свобод, соціальної стабільності, а також на запобіганні загрозам, які можуть порушити нормальне функціонування суспільства (наприклад, злочинність, кризові соціальні явища, загрози правам людини). Ця складова потребує не лише державних гарантій, але й активної участі громадянського суспільства, організацій і бізнес-структур.

Рис. 1.1 Структура безпекової політики

Джерело: сформовано автором на основі [3; 4]

Аналіз сучасних наукових досліджень українських учених засвідчує відсутність уніфікованого підходу до визначення поняття «безпека». Це зумовлено комплексним і багатовимірним характером даної категорії, яка охоплює політичні, правові, соціальні, економічні та гуманітарні аспекти функціонування держави й суспільства. Саме така багатогранність спричиняє різноманіття теоретичних інтерпретацій та методологічних підходів до її осмислення.

У межах правового підходу І. Швед акцентує увагу на ролі національної безпеки як чинника стабільності правового становища населення. Науковець розглядає її як спроможність держави створювати та підтримувати умови, необхідні для задоволення базових потреб громадян, що забезпечують їхнє

повноцінне існування та розвиток. Визначальним елементом у цьому контексті виступає мінімізація ризиків для фундаментальних конституційних цінностей, які формують основу суспільного порядку та правової стабільності держави [5].

Розширюючи традиційне розуміння національної безпеки, Л. О. Казакова наголошує на її тісному зв'язку із забезпеченням прав і свобод людини та громадянина. Дослідниця підкреслює, що безпекова політика держави не може обмежуватися виключно воєнною сферою чи протидією загрозам суверенітету та територіальній цілісності. Важливим її складником є діяльність органів державної влади, спрямована на гарантування прав людини як у внутрішньодержавному вимірі, так і в площині міжнародного співробітництва [6, с. 131].

Системний підхід до тлумачення національної безпеки пропонує В. В. Марчук, який розглядає її як цілісну сукупність взаємопов'язаних елементів. У його інтерпретації національна безпека охоплює концептуальні засади, соціально-політичні та правові інститути, а також комплекс засобів і механізмів, за допомогою яких держава здатна своєчасно виявляти, попереджати та нейтралізувати внутрішні й зовнішні загрози [7, с. 292].

А. Г. Мосейко трактує національну безпеку крізь призму захищеності життєво важливих національних інтересів, підкреслюючи її багаторівневий характер. На його думку, йдеться не лише про безпеку державних інститутів, а й про охорону інтересів особи та суспільства загалом. У цьому контексті національна безпека постає як стан захищеності базових цінностей і способу життя від комплексу загроз різної природи – військових, економічних, соціальних та інформаційних [8, с. 44].

Науковець виокремлює ключові національні інтереси, серед яких пріоритетне місце займають збереження державного суверенітету та територіальної цілісності, а також захист демократичного конституційного ладу. Особливого значення набуває недопущення зовнішнього втручання у внутрішні справи держави. Водночас важливими складниками національної безпеки є забезпечення сталого розвитку економіки, формування дієвого

громадянського суспільства та підвищення рівня і якості життя населення. Окремо підкреслюється стратегічний курс України на європейську та євроатлантичну інтеграцію, що розглядається як один із фундаментальних векторів сучасної безпекової політики [8, с. 47].

Соціально-філософський підхід до аналізу феномена національної безпеки представлений у працях Д. О. Беззубова, який виділяє три її базові категорії. Перша – пасивна, що характеризує стан відсутності реальних або потенційних загроз, за якого система функціонує стабільно без необхідності активного втручання. Друга – активна, що передбачає цілеспрямовану діяльність суб'єктів безпеки, спрямовану на виявлення, управління та нейтралізацію ризиків і загроз. Третя – нейтральна, яка полягає у постійному моніторингу безпекового середовища та прогнозуванні можливих загроз без застосування жорстких управлінських заходів, доки небезпека не набуде реального характеру [9, с. 48].

Г. П. Ситник розглядає безпеку як фундаментальну умову реалізації особистісного та суспільного потенціалу. У його трактуванні вона полягає у створенні таких умов, за яких забезпечується захист життя, свободи та власності громадян від посягань з боку будь-яких суб'єктів. Науковець підкреслює динамічний характер безпеки, що перебуває у постійній взаємодії з небезпекою, реагуючи на трансформацію соціальних викликів. У межах цього підходу безпека аналізується через онтологічний, гносеологічний та аксіологічний виміри [10, с. 60–62].

В. Антонов визначає національну безпеку України як узагальнену суспільно-державну категорію, що відображає рівень захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави. Такий стан забезпечує умови для сталого розвитку, своєчасного виявлення загроз та їх ефективної нейтралізації, що є необхідною передумовою збереження національних інтересів у сучасному безпековому середовищі [11, с. 33].

У контексті практичної реалізації безпекової політики Д. Г. Павленко окреслює основні завдання забезпечення національної безпеки, які спрямовані

на захист ключових сфер життєдіяльності держави. Серед них – охорона конституційного та демократичного ладу, підтримання соціальної стабільності, гарантування суверенітету й територіальної цілісності, забезпечення громадського порядку та протидія злочинності. Важливим напрямом також є техногенна безпека, що передбачає запобігання аваріям і катастрофам на об'єктах критичної інфраструктури та в стратегічно важливих галузях економіки [12, с. 105].

Згідно із Законом України «Про національну безпеку України», національна безпека трактується як стан захищеності ключових засад існування держави, зокрема її суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного устрою, а також інших життєво важливих національних інтересів від наявних і можливих загроз. Таке законодавче визначення відображає системну природу національної безпеки, оскільки поєднує захист просторово-територіальних параметрів держави з гарантуванням політико-правової стабільності та збереженням стратегічних інтересів, що визначають довгостроковий розвиток України [13].

У сучасному науковому та нормативному дискурсі поняття «державна безпека» фактично витіснило термін «безпека держави», який за своїм змістом є більш конкретним і чітким, однак менш зручним для політичного використання. Така підміна має історичне підґрунтя. Зокрема, у 1990 році до Конституції УРСР було внесено зміни, якими одночасно закріплювалося використання обох термінів. Йшлося, зокрема, про норми, що встановлювали заборону діяльності політичних партій та громадських об'єднань, спрямованих на підриг безпеки держави, а також про можливість обмеження свободи об'єднання в інтересах державної безпеки. Подальша конституційна реформа 1992 року вже в незалежній Україні закріпила використання категорії «національна безпека», що відображало зміну парадигми безпекового мислення [14, с. 85].

Водночас визнання того, що термін «державна безпека» відображає насамперед захищеність самої держави як інституційної та політичної системи,

дає змогу усунути низку концептуальних суперечностей. За умови застосування умовно-договірного підходу можливим є формування узагальненої, хоча й не ідеальної, класифікації різновидів безпеки, серед яких доцільно виокремлювати національну, суспільну, державну, воєнну, політичну, економічну та інші види безпеки.

У цьому контексті «безпека держави» може бути визначена як спроможність системи суспільних відносин у державно-політичній та соціально-економічній сферах забезпечувати стабільне функціонування ключових інститутів, насамперед органів державної влади. Така спроможність передбачає підтримання збалансованого співвідношення життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави, що створює умови для їхнього взаємного розвитку та захищеності [14, с. 85].

Порівняльний аналіз змісту різних безпекових категорій – безпеки нації, народу, етносу, політичної нації, території, країни та держави – свідчить про неоднаковий обсяг і значущість кожного з цих понять. Їхнє співвідношення не є тотожним, а залежить від об'єкта захисту та рівня соціально-політичної організації. Водночас у межах системи національної безпеки провідне значення мають саме державно-політичний і соціально-економічний виміри, оскільки вони формують основу стабільності та життєздатності держави [14, с. 86].

З урахуванням зазначеного, державну безпеку доцільно розглядати як визначений законодавством якісний стан функціонування держави як політичного інституту влади. Цей стан досягається шляхом системного прогнозування, своєчасного виявлення, попередження та мінімізації негативного впливу реальних і потенційних загроз на базові ознаки державності. До таких ознак належать, зокрема, стабільність інститутів державної влади, територіальна цілісність, державний суверенітет, а також стійкість грошово-кредитної й податкової систем. Забезпечення державної безпеки, у свою чергу, створює умови для ефективної реалізації соціального призначення держави та сприяє сталому розвитку людини, суспільства й держави загалом.

Виходячи з розуміння держави як організованої системи політичної влади, можна стверджувати, що рівень її безпеки безпосередньо залежить від стану політичної, економічної, наукової та науково-технологічної сфер. Саме ці складові формують підґрунтя інноваційної політики держави та визначають її здатність адаптуватися до сучасних викликів і загроз.

Узагальнюючи наведене, державна безпека може бути охарактеризована як захищеність конституційно легітимного державно-політичного устрою від спроб його зміни неконституційними засобами; гарантованість процесів державотворення та здійснення конструктивної публічної політики, спрямованої на підтримання суспільної стабільності; збереження політичного суверенітету та територіальної цілісності України; стійкість інститутів державної влади; а також захист національно-державних інтересів у сфері економіки.

У сучасних суспільно-політичних умовах проблематика безпеки посідає провідне місце в системі державної політики та наукового дискурсу. Однією з ключових складових національної безпеки, а відтак і важливим напрямом діяльності органів публічної влади, є забезпечення суспільної та соціальної безпеки, що виступає необхідною передумовою стабільного функціонування соціуму й сталого розвитку держави. Саме рівень захищеності суспільства значною мірою визначає ефективність взаємодії влади, бізнесу та громадянського суспільства у формуванні й реалізації безпекової політики [15, с. 198].

У наукових підходах суспільна безпека розглядається як невід'ємний елемент національної безпеки та один із її базових різновидів. Зокрема, у працях А. Возженікова акцентується, що виокремлення окремих видів безпеки має на меті відображення сфер виникнення зовнішніх і внутрішніх загроз національним інтересам держави. У цьому контексті суспільна безпека охоплює сукупність суспільних відносин, пов'язаних із запобіганням небезпекам для життя, здоров'я та майна громадян, а також мінімізацією негативних наслідків таких загроз. Її забезпечення не обмежується виключно діяльністю державних

інституцій, а реалізується за участю органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства та, опосередковано, суб'єктів господарювання, що відповідає сучасній партнерській моделі безпекової політики [16, с. 41].

Поряд із широким трактуванням, у науковій літературі існує й більш вузьке розуміння суспільної безпеки, відповідно до якого вона визначається як стан впорядкованості суспільних відносин, закріплених нормами права, традиціями та соціальними регуляторами. Такий стан забезпечує належний рівень захищеності як окремої особи, так і суспільства загалом. Критеріями оцінки суспільної безпеки в цьому випадку виступають показники злочинності, рівень правопорушень, стан громадського порядку та загальний рівень соціальної стабільності, що безпосередньо впливають на відчуття безпеки громадян [15, с. 198].

У межах загальної теорії національної безпеки безпека суспільства традиційно виокремлюється як один із її видів за об'єктним підходом поряд із безпекою особи та безпекою держави. Водночас у класифікаціях за сферами життєдіяльності науковці зазвичай виділяють економічну, соціально-політичну, воєнну, екологічну та інформаційну безпеку, розуміючи під кожною з них захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави. У цьому контексті суспільна безпека має міжсекторальний характер і пронизує всі зазначені сфери, поєднуючи інтереси різних суб'єктів безпекової політики [16, с. 42].

З урахуванням історичного контексту, можна зробити висновок, що забезпечення безпеки неможливе без створення ефективної системи державного управління, здатної гарантувати громадянам життя, захищеність і умови для розвитку. Узагальнюючи наукові підходи до осмислення феномена безпеки, доцільно розглядати її як забезпечення належних умов для самореалізації людини, захист її життя, свободи та власності від будь-яких загроз з боку інших осіб, соціальних груп чи держав. Водночас досягнення

такого стану в абсолютному вимірі залишається радше теоретичним ідеалом, ніж реально досяжною метою для окремої особи або суспільства в цілому.

1.2. Суб'єкти формування безпекової політики: держава, бізнес, громадянське суспільство

Формування та реалізація безпекової політики в сучасних демократичних державах ґрунтується на багатосуб'єктній моделі, у межах якої ключову роль відіграють держава, бізнес та громадянське суспільство. Такий підхід відповідає логіці публічної політики та концепції спільної відповідальності за стан безпеки, що є особливо актуальним в умовах зростання комплексних, гібридних і міжсекторальних загроз.

У науковій літературі існує кілька підходів до класифікації суб'єктів, які забезпечують національну безпеку. Так, В.М. Столбовий пропонує розподіляти їх за формою діяльності (органи законодавчої, виконавчої та судової влади) та за специфікою компетенції публічної служби (політична, цивільна, спеціалізована та мілітаризована служба). Такий підхід систематизує різноманітні суб'єкти, дозволяє уникнути змішування функцій і чітко визначити роль кожного органу у забезпеченні національної безпеки. Водночас він обмежений двома критеріями і не враховує інші важливі аспекти, зокрема територіальну юрисдикцію, взаємодію з міжнародними структурами та ступінь автономії суб'єктів [17].

Є.В. Кобко пропонує більш комплексний підхід, виділяючи суб'єктів за компетенцією (загальної або спеціальної компетенції, з делегованими повноваженнями) та за функціональним призначенням (суб'єкти сил безпеки, оборони, оборонно-промислового комплексу, громадяни та громадські об'єднання). Цей метод дозволяє чітко визначити роль кожного суб'єкта та оцінити ресурсний потенціал системи безпеки, хоча залишається обмеженим двома критеріями [18].

Ю.М. Павлютін пропонує розподіл суб'єктів на п'ять груп [19, с. 277]:

- Носії владних повноважень у сфері національної безпеки, які формулюють і реалізують державні завдання.
- Носії владних повноважень, що здійснюють безпосереднє керівництво службами безпеки та оборони.
- Органи місцевого самоврядування, що реалізують управлінські функції на місцевому рівні і впливають на національну безпеку.
- Суб'єкти публічного права, які не мають владних повноважень, але беруть участь у забезпеченні безпеки.
- Громадяни та громадські об'єднання, що здійснюють демократичний контроль та сприяють зміцненню стабільності та безпеки.

Використання такого підходу дозволяє врахувати різноманітні категорії суб'єктів, визначити їхні функціональні ролі та обсяг повноважень, а також підкреслити значення громадянського суспільства у забезпеченні національної безпеки.

Додатково можна виділити наднаціональний рівень, який включає міжнародні організації (ООН, НАТО, ОБСЄ), що впливають на безпеку України. Однак їхня роль носить опосередкований характер, оскільки вони не є суб'єктами українського права та не здійснюють безпосереднє забезпечення національної безпеки [19, с. 278].

Тому, суб'єкти національної безпеки в Україні можна систематизувати за кількома критеріями: юридичним статусом, функціями, зв'язком з державою (державні та недержавні) та характером взаємодії з державними структурами. Найбільш інформативним є поєднання юридичної природи та рівня повноважень, що дозволяє чітко визначити правовий статус і роль кожного суб'єкта у забезпеченні національної безпеки.

Як слушно зауважує В. О. Антонов, питання визначення суб'єктів конституційно-правових відносин є досить суперечливим. Наукові дискусії щодо юридичної природи таких суб'єктів, за його спостереженнями, здебільшого стосуються максимально широкого охоплення кола суб'єктів.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники намагаються встановити їх через вичерпний перелік, однак такий перелік завжди актуальний лише на конкретний час, адже у процесі інституційних реформ виникають нові органи, трансформуються існуючі та змінюються їхні назви [11, с. 373].

Так, у колишньому Законі України «Про основи національної безпеки України» (2003 р., №964-IV, який втратив чинність) суб'єктами забезпечення національної безпеки були: Президент України, Кабінет Міністрів, Верховна Рада, Рада національної безпеки і оборони, міністерства та центральні органи виконавчої влади, Національний банк, суди загальної юрисдикції, прокуратура, Національне антикорупційне бюро, місцеві державні адміністрації та органи самоврядування, Збройні сили, Державна прикордонна служба, Служба зовнішньої розвідки, Служба безпеки, інші військові формування, органи цивільного захисту та громадяни і об'єднання громадян [20, с. 34].

Наразі, згідно з Законом України «Про національну безпеку України» (2018 р., №2469-VIII), сектор безпеки і оборони визначається як система, що включає органи державної влади, Збройні сили та інші військові формування, розвідувальні та правоохоронні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, оборонно-промисловий комплекс, сили цивільного захисту, а також громадські об'єднання та громадян, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Діяльність цього сектору здійснюється під демократичним цивільним контролем і спрямована на захист національних інтересів [13].

Згідно з ч. 2 ст. 12 Закону України «Про національну безпеку України», сектор безпеки і оборони включає органи представлені на Рис. 1.2.

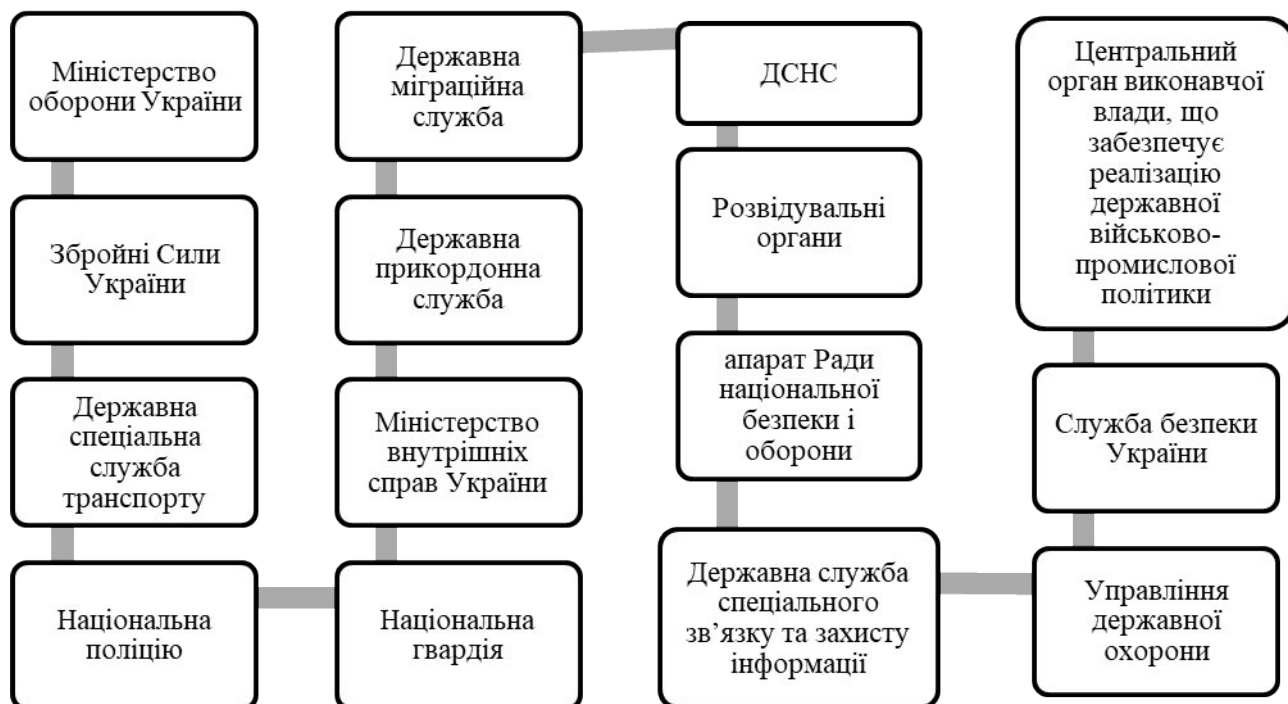

Рис. 1.2 Органи безпеки

Джерело: сформовано автором на основі [13]

Розглянемо детальніше основних суб'єктів, які забезпечують національну безпеку та оборону України. Відповідно до Конституції України керівництво цією сферою належить Президенту України. Він виступає гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності та дотримання Конституції, а також забезпечує права і свободи громадян. Крім того, Президент відповідає за реалізацію стратегічного курсу держави, зокрема щодо набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору [22].

До основних повноважень Президента України належить [22]:

1. забезпечення національної безпеки та незалежності держави;
2. виконання функцій Верховного головнокомандувача Збройних сил та очолювання Ради національної безпеки і оборони України;
3. затвердження Стратегії національної безпеки, Стратегії воєнної безпеки, а також доктрин та концепцій у сфері безпеки й оборони;

4. реалізація права законодавчої ініціативи щодо питань національної безпеки та оборони;

5. здійснення інших повноважень, передбачених законодавством.

Координаційна роль у сфері безпеки та оборони покладена на Раду національної безпеки і оборони України, яка координує діяльність органів виконавчої влади, розглядає пропозиції щодо застосування спеціальних економічних та обмежувальних заходів під час кризових ситуацій, воєнного або надзвичайного стану. Основними функціями Ради є [23]:

1. підготовка пропозицій для Президента щодо реалізації зовнішньої та внутрішньої політики у сфері безпеки;

2. координація та контроль діяльності органів виконавчої влади у мирний час і під час кризових ситуацій.

Верховна Рада України також є важливим суб'єктом забезпечення національної безпеки, здійснюючи законодавче регулювання у цій сфері. Як зазначає Нестеренко В. О., сучасна тенденція полягає у трансформації парламентської компетенції у сфері безпеки, що проявляється у деталізації функцій та розширенні контрольних повноважень щодо виконавчої влади та забезпечення внутрішньої безпеки [20, с. 35].

Кабінет Міністрів України відіграє значну роль у забезпеченні національної безпеки та оборони, визначаючи потреби у фінансуванні, організовуючи виконання Державного бюджету для реалізації заходів у цій сфері, а також координуючи розробку та виконання державних програм. У межах своєї компетенції уряд забезпечує реалізацію державного суверенітету, внутрішньої та зовнішньої політики, а також виконання законодавства у сфері безпеки та оборони [20, с. 36].

Міністерство оборони України відповідає за формування та реалізацію державної політики у сфері національної безпеки та оборони, військового будівництва як у мирний час, так і в особливий період. Воно організовує заходи оборонного планування, визначає засади воєнної, військово-технічної та кадрової політики у сфері оборони, координує діяльність державних органів та

органів місцевого самоврядування у підготовці держави до оборони, а також забезпечує бойову та мобілізаційну готовність Збройних Сил України. У підпорядкуванні Міністерства перебувають Збройні Сили України та Державна спеціальна служба транспорту [13].

Збройні Сили України виконують завдання з оборони держави, захисту її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності. Вони забезпечують стримування та відсіч збройній агресії, охороняють повітряний та підводний простір у межах територіального моря, а також у передбачених законодавством випадках беруть участь у антитерористичних заходах. Об'єднаний оперативний штаб ЗСУ керує міжвідомчими та міжвидовими угрупованнями сил і військ [24].

Державна спеціальна служба транспорту, як спеціалізоване військове формування, також підпорядкована Міністерству оборони. Її завдання полягають у забезпеченні стійкого функціонування транспортної системи у мирний час та в особливий період, а також у технічному прикритті, відбудові та встановленні загороджень на об'єктах національної транспортної системи [13].

Міністерство внутрішніх справ України формує і реалізує державну політику у сфері: охорони інтересів суспільства та держави, прав і свобод людини; забезпечення громадського порядку та протидії злочинності; захисту державного кордону та суверенних прав; цивільного захисту населення й територій від надзвичайних ситуацій; діяльності аварійно-рятувальних служб та гідрометеорологічної підтримки; контролю за міграційними процесами та реєстрацією біженців.

Національна поліція України у сфері безпеки забезпечує охорону громадського порядку та правопорядку, захист прав і свобод громадян, протидію злочинності та надання визначених законом поліцейських послуг [25].

Національна гвардія України, будучи військовим формуванням із правоохоронними функціями, забезпечує охорону життя, прав, свобод і законних інтересів громадян та держави, підтримує громадську безпеку й

порядок, а також взаємодіє з іншими суб'єктами системи національної безпеки та оборони для захисту державного кордону та припинення діяльності незаконних збройних формувань. У мирний час вона виконує правоохоронні функції, а у воєнний стан готується до виконання завдань за відповідним правовим режимом [26].

Державна прикордонна служба України реалізує політику держави у сфері безпеки державного кордону, охорони суверенних прав у виключній (морській) економічній зоні, здійснює прикордонний контроль і регулює пропуск через кордон [27]. Державна служба України з надзвичайних ситуацій відповідає за цивільний захист населення та територій від надзвичайних ситуацій, ліквідацію їх наслідків, запобігання виникненню, проведення аварійно-рятувальних робіт та гідрометеорологічну діяльність [28]. Державна міграційна служба України реалізує державну політику у сфері міграції, громадянства, реєстрації біженців та протидії нелегальній міграції [29].

Служба безпеки України (СБУ) є ключовим суб'єктом сектору безпеки та оборони, що реалізує державну та національну безпеку. Передусім, СБУ відповідає за підтримання внутрішньої стабільності та безпеки держави. Вона проводить профілактичну роботу з виявлення та припинення діяльності терористичних організацій, злочинних угруповань та інших загроз громадській безпеці. Завдяки організації та реалізації спеціальних оперативних заходів СБУ попереджає злочини та забезпечує дотримання правопорядку. Окрім внутрішньої безпеки, Служба реалізує заходи щодо захисту національних інтересів України на міжнародній арені. Вона співпрацює з аналогічними службами інших держав у сферах контррозвідки, боротьби з тероризмом та організованою злочинністю, а також забезпечує інформаційну безпеку держави. Для виконання своїх завдань СБУ використовує широкий спектр методів та технічних засобів, включно з кіберзахистом, криптографічними технологіями, аналізом великих даних та іншими інноваційними підходами. Важливою частиною діяльності є також взаємодія з іншими структурами сектору безпеки

та оборони, зокрема з Збройними Силами України та правоохоронними органами [30].

До суб'єктів забезпечення національної безпеки також належать розвідувальні органи, які здійснюють діяльність з метою захисту національних інтересів від зовнішніх загроз. Управління державної охорони України здійснює охорону органів влади, посадових осіб та визначених законом об'єктів. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України формує та реалізує політику держави у сфері кіберзахисту, захисту державних інформаційних ресурсів та критичної інформаційної інфраструктури, розвитку державної системи урядового зв'язку та національної системи конфіденційного зв'язку [20, с. 37]. Також громадяни є важливими учасниками забезпечення національної безпеки, реалізуючи цивільний контроль через громадські об'єднання, місцевих депутатів та звернення до Уповноваженого Верховної Ради з прав людини і органів влади відповідно до законодавства [31].

Підсумовуючи викладене, систему суб'єктів забезпечення національної безпеки та оборони України можна представити у наступній структурі представлений на Рис. 1.3

Рис. 1.3 Система суб'єктів національної безпеки України

Джерело: сформовано автором на основі [20]

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що до суб'єктів забезпечення національної безпеки належать державні органи, які відповідно до чинного законодавства наділені повноваженнями щодо захисту національних

інтересів від реальних та потенційних загроз. Адміністративно-правовий статус цих суб'єктів визначається обсягом прав і обов'язків, необхідних для виконання функцій із запобігання, усунення, протидії та подолання існуючих або можливих загроз національним інтересам держави.

1.3. Теоретичні підходи до взаємодії між владою, бізнесом і громадськістю

Взаємодія між владою, бізнесом і громадськістю є складним багаторівневим процесом, що формується під впливом соціально-економічних, політичних та інституційних чинників. У сучасних умовах демократичного розвитку та ринкової економіки така взаємодія розглядається як необхідна умова сталого розвитку суспільства, ефективного державного управління та соціальної відповідальності бізнесу. Теоретичне осмислення цих процесів дозволяє визначити механізми узгодження інтересів різних соціальних акторів і мінімізувати конфлікти між ними.

Одним із базових підходів до аналізу взаємодії влади, бізнесу і громадськості є інституційний підхід, відповідно до якого ключову роль відіграють формальні та неформальні інститути – правові норми, правила, традиції, звичаї, що регулюють поведінку суб'єктів суспільних відносин. У становлення та розвиток інституціоналізму як самостійного наукового напрямку істотний внесок зробили такі дослідники, як М. Вебер, Т. Веблен, В. Вільсон, Д. Коммонс, У. Мітчелл та інші. Особливе місце серед них посідає американський економіст Д. Норт, якого вважають одним із ключових представників сучасного інституціонального підходу. У праці «Інституції, інституційні зміни та функціонування економіки» він розглядає інституціоналізм як міждисциплінарний напрям, що формується на перетині політичної, соціальної та економічної сфер. Учений наголошує, що інститути є створеними людьми обмеженнями, покликаними впорядковувати взаємодію між індивідами та соціальними групами, надаючи їй певної стабільності й передбачуваності [32, с. 141].

Розвиваючи теорію інституційних змін, Д. Норт трактує інститути як сукупність правил, механізмів їх забезпечення та моделей поведінки, які повторюються в суспільних взаємодіях. Саме інститути, на його думку, відіграють ключову роль у зниженні рівня невизначеності в суспільстві, структуруючи повсякденне життя та створюючи умови для колективного розв'язання складних соціально-економічних і політичних проблем. У структурі інститутів дослідник виокремлює неформальні обмеження (традиції, звичаї, соціальні норми), формалізовані правила (закони, конституційні норми, підзаконні акти) та механізми примусу, що гарантують їх дотримання [32, с. 142].

У межах класичного інституціоналізму інститут розглядається як усталена система формальних і неформальних норм, процедур та домовленостей, які глибоко інтегровані в організаційну та соціальну структуру суспільства. Формальні інститути зазвичай запроваджуються й підтримуються державою, тоді як неформальні виникають спонтанно в процесі соціальної взаємодії та є результатом узгодження інтересів різних акторів. Саме поєднання цих елементів визначає характер взаємовідносин між владою, бізнесом і громадянською.

У державах із розвиненою нормативно-правовою базою взаємодії між економічними суб'єктами, органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства така взаємодія поступово набуває інституційного характеру. Інституціональний підхід у цьому контексті дозволяє аналізувати формалізовані механізми співпраці, закріплені в законодавстві, а також виявляти межі й умови участі бізнесу та громадськості у процесах формування та реалізації публічної політики. Водночас обмеження цього підходу полягає в недостатньому врахуванні неформальних практик, які відіграють значну роль у реальних процесах взаємодії [33, с. 64].

Особливо актуальним це є для держав із перехідною або нерозвиненою ринковою економікою, де формальні правила співпраці між владою, бізнесом і громадянською часто є фрагментарними або декларативними. У таких умовах

саме неформальні норми, неофіційні домовленості та соціальні практики істотно впливають на механізми функціонування публічно-управлінської та політико-економічної систем. Це зумовлює потребу ширшого методологічного інструментарію, здатного охопити як формальні, так і неформальні аспекти суспільної взаємодії [33, с. 64].

Розширення аналітичних можливостей інституціоналізму пов'язане з формуванням неоінституціонального напрямку, який намагається пояснити нові явища в економіці, політиці та сфері публічного управління. Представники неоінституціоналізму, зокрема Дж. Марч і Й. Олсен, запропонували трактування інституту як відносно стабільної сукупності правил і організованих практик, закріплених у структурах значень і ресурсів, які зберігають стійкість незалежно від індивідуальних уподобань та змін зовнішнього середовища. Такий підхід акцентує увагу на нормативному вимірі інститутів як джерелі порядку та передбачуваності суспільного життя [32, с. 143].

На відміну від класичних теорій, де інститути здебільшого ототожнювалися з формалізованими організаціями, неоінституціоналізм розглядає їх значно ширше – як систему створених людьми обмежень, що структурують політичні, економічні та соціальні взаємодії. При цьому до інституційних обмежень зараховуються не лише правові норми, а й поведінкові стандарти, усталені практики та механізми раціонального вибору, які формуються всередині соціальних спільнот. Неформальні правила в такому розумінні виступають як соціально санкціоновані норми та внутрішньо обов'язкові моделі поведінки, що доповнюють і трансформують формальні регулятори.

Зазначений підхід широко застосовується у дослідженнях взаємодії бізнесу з органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства. Наукові праці В. Пауела, П. Ді Маджо, А. Хілмана, М. Хітта та інших зосереджені на аналізі інституційного середовища, в межах якого різні актори прагнуть реалізувати власні інтереси, отримати доступ до ресурсів та впливати на процеси ухвалення рішень. У таких умовах взаємодія між владою, бізнесом і

громадськістю постає як багаторівневий комунікативний процес, у якому поєднуються формальні процедури та неформальні практики [32, с. 143].

Отже, застосування неоінституціонального підходу до аналізу взаємодії між владою, бізнесом і громадськістю дозволяє комплексно враховувати як нормативно-правові механізми, так і соціальні практики, що формуються в процесі комунікації між ключовими суспільними акторами. Це створює теоретичне підґрунтя для дослідження сучасних моделей публічно-приватної та суспільної взаємодії в умовах управлінських, соціально-політичних та економічних трансформацій.

Вагоме місце у сучасних наукових дослідженнях взаємодії між владою, бізнесом і громадськістю посідає теорія зацікавлених сторін (stakeholder theory), концептуальні засади якої були закладені у працях Р. Фрімена. Відповідно до цієї теорії, організації та публічні інститути повинні враховувати інтереси всіх суб'єктів, які прямо або опосередковано впливають на їхню діяльність або зазнають її наслідків. У межах даного підходу держава, бізнес та громадськість розглядаються як автономні, але взаємопов'язані актори, кожен з яких має легітимні інтереси та ресурси впливу на процеси прийняття управлінських рішень [34, с. 54].

Прихильники теорії зацікавлених сторін (Р. Фрімен, М. Кларксон, Т. Дональдсон, Л. Престон) наголошують, що досягнення сталого соціально-економічного розвитку можливе лише за умови узгодження та балансування інтересів усіх учасників взаємодії. У цьому контексті держава виконує функції координатора та арбітра, який забезпечує справедливі правила гри, бізнес виступає рушієм економічного зростання та інновацій, а громадськість – носієм соціальних цінностей, норм і суспільних очікувань. Такий підхід дозволяє розглядати управлінські рішення не лише з позицій економічної ефективності, а й з урахуванням соціальних наслідків та рівня суспільної підтримки [34, с. 55].

Важливим напрямом осмислення взаємодії між владою, бізнесом і громадськістю є партнерський, або публічно-приватний, підхід, що набув значного поширення у працях Е. Саваса, Дж. Розенау, Г. Тейсмана, В. Ходжеса

та інших дослідників публічного управління. У межах цього підходу взаємодія між державою та бізнесом розглядається як форма інституціоналізованого співробітництва, спрямованого на досягнення суспільно значущих цілей за активної участі інститутів громадянського суспільства [35].

Публічно-приватне партнерство ґрунтується на принципах довіри, прозорості, взаємної відповідальності та розподілу ризиків між учасниками. Держава в таких відносинах забезпечує нормативно-правове регулювання та стратегічне бачення розвитку, бізнес надає фінансові, управлінські та інноваційні ресурси, а громадськість здійснює функції суспільного контролю, експертного супроводу та формування зворотного зв'язку. Таким чином, партнерський підхід сприяє підвищенню ефективності реалізації соціальних проєктів і зміцненню довіри між ключовими суспільними акторами [35].

Окремий науковий інтерес становить мережевий підхід, який отримав розвиток у працях М. Кастельса, Р. Родса, Б. Джессопа, Дж. Кіка і К. Сіккінк. Згідно з цим підходом, сучасні суспільні процеси дедалі частіше відбуваються у формі горизонтальних взаємодій та партнерських мереж, у межах яких відсутня жорстка ієрархія. Влада, бізнес і громадськість у таких мережах виступають як взаємозалежні актори, що координують свої дії на основі співробітництва, обміну ресурсами та інформацією [36, с. 68].

Мережевий підхід є особливо актуальним в умовах децентралізації та розвитку місцевого самоврядування, де зростає роль громадських ініціатив, місцевого бізнесу та неурядових організацій у вирішенні питань регіонального розвитку. У таких умовах управління набуває поліцентричного характеру, а ефективність взаємодії між владою, бізнесом і громадськістю визначається не лише формальними повноваженнями, а й здатністю суб'єктів до координації та партнерства [36, с. 69].

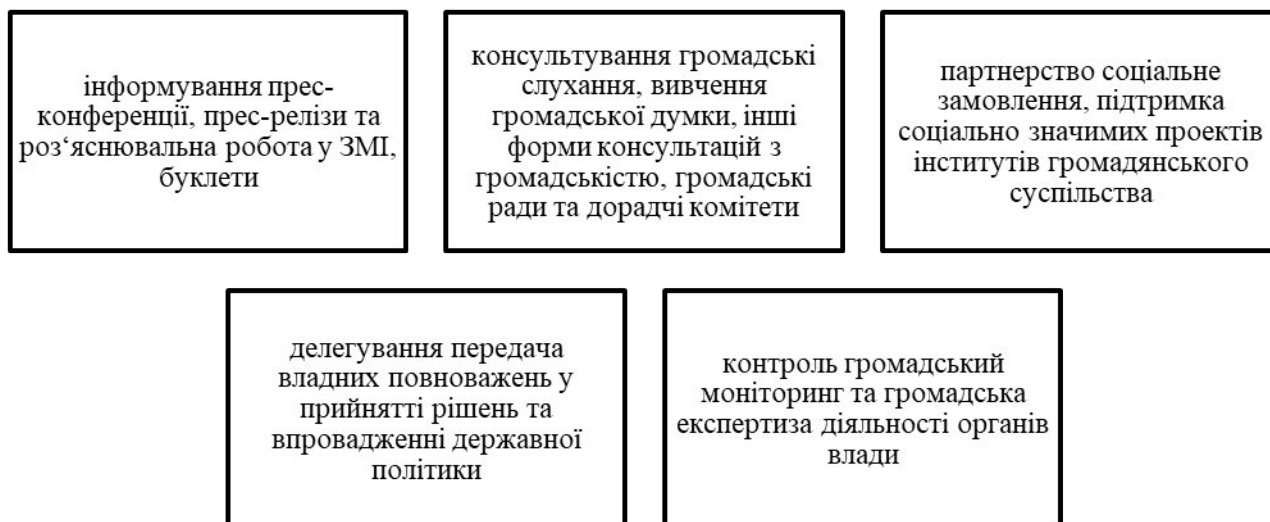

Рис. 1.4 Типи взаємодії влади, бізнесу та громадськості

Джерело: сформовано автором на основі [37]

Форми взаємодії утворюють цілісну систему залучення громадськості до публічного управління – від інформування до реального впливу на процеси прийняття рішень і контролю за їх реалізацією. Їх комплексне застосування є необхідною умовою формування ефективної моделі взаємодії між владою, бізнесом і громадськістю та розвитку демократичного врядування.

Сукупність цінностей і принципів формує нормативно-етичну основу взаємодії органів публічної влади з громадськістю. Вони спрямовані на забезпечення прозорості управлінських процесів, підвищення рівня довіри до влади та залучення громадян до формування і реалізації публічної політики. Реалізація зазначених принципів у практиці державного управління сприяє розвитку демократичного врядування, посиленню громадського контролю та підвищенню ефективності управлінських рішень. (Табл. 1.1)

Таблиця 1.1

Цінності та принципи взаємодії органів публічної влади з громадськістю

Принцип	Характеристика
Відкритість	Забезпечує суспільне схвалення публічної політики, знижує ризики конфліктів і сприяє легітимації управлінських рішень
Прозорість	Сприяє підзвітності влади, підвищує довіру громадян і формує умови для громадського контролю
Відповідальність	Є основою підзвітності органів влади перед суспільством і дозволяє оцінювати ефективність досягнення публічних цілей
Компетентність	Підвищує якість управлінських рішень і сприяє вирішенню складних суспільних проблем
Професіоналізм	Забезпечує ефективну комунікацію, мінімізує інформаційні ризики та сприяє формуванню позитивного іміджу органів влади
Неупередженість	Сприяє соціальній стабільності, знижує напруженість та запобігає дискримінації у процесі комунікації
Двостороння комунікація	Забезпечує зворотний зв'язок, врахування громадської думки та коригування управлінських рішень
Послідовність	Формує передбачуваність державної політики та зміцнює довіру до влади
Доброчесність	Є запорукою запобігання корупційним проявам і формування моральної легітимності влади
Точність	Підвищує ефективність комунікації та задоволеність громадян результатами взаємодії з владою

Джерело: сформовано автором на основі [37]

До ключових переваг налагодженої взаємодії між бізнес-структурами, інститутами громадянського суспільства та органами державної влади належить передусім зміцнення міжсекторальної довіри. Спільна діяльність сприяє подоланню комунікативних і інституційних бар'єрів між різними секторами суспільства, формує взаєморозуміння та створює передумови для конструктивного діалогу. У результаті зростає готовність сторін до довгострокової співпраці та спільної відповідальності за досягнуті результати.

Важливою перевагою такої взаємодії є підвищення ефективності вирішення суспільно значущих проблем. Бізнес, громадські організації та держава володіють різними ресурсами, управлінським досвідом і професійними компетенціями, поєднання яких дозволяє досягати синергійного ефекту. Завдяки цьому зростає результативність реалізації спільних ініціатив, а прийняті рішення набувають комплексного характеру [38].

Співпраця між зазначеними суб'єктами також сприяє посиленню прозорості та підзвітності. Взаємний контроль і відкритість у процесі реалізації спільних проєктів стимулюють раціональне використання ресурсів, підвищують відповідальність за прийняті рішення та досягнення поставлених цілей. Такий формат взаємодії зменшує ризики неефективного управління та зловживань.

Значущим аспектом партнерства є його соціальна спрямованість. Об'єднання зусиль бізнесу, громадських організацій і держави створює умови для розв'язання актуальних соціальних проблем, розвитку місцевих громад, надання соціальних послуг та створення нових робочих місць. Це сприяє підвищенню рівня соціальної згуртованості та якості життя населення [38].

Крім того, міжсекторальна взаємодія стимулює зростання конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу. Використання принципів соціальної відповідальності дозволяє суб'єктам господарювання формувати позитивну репутацію, впроваджувати нові підходи до ведення діяльності та диференціюватися на ринку. У цьому контексті соціальні ініціативи стають важливим чинником інноваційного розвитку [38].

У довгостроковій перспективі співпраця бізнесу, громадських організацій і держави формує інституційне підґрунтя сталого розвитку суспільства. Узгоджені дії у сферах охорони довкілля, соціальної справедливості та забезпечення рівних можливостей сприяють гармонійному розвитку економіки й суспільства загалом.

Водночас взаємодія між зазначеними секторами є складним процесом, оскільки вони відрізняються за цілями, ціннісними орієнтаціями та підходами до розв'язання проблем. Серед основних викликів сучасності у сфері міжсекторального партнерства варто виокремити низку чинників. Зокрема, така співпраця інколи виявляється менш результативною порівняно з традиційними формами економічної взаємодії через необхідність поєднання комерційних і соціальних завдань. Крім того, наявність соціальної складової може знижувати

інвестиційну привабливість проєктів, оскільки частина інвесторів побоюється негативного впливу соціальної місії на фінансові показники [38].

Суттєвими перешкодами також залишаються розбіжності у цілях і цінностях учасників, що можуть провокувати конфлікти інтересів, а також різні управлінські підходи до вирішення проблем, які ускладнюють досягнення узгоджених рішень. Додатковим стримувальним фактором є низький рівень взаємної довіри, що істотно обмежує потенціал партнерської взаємодії [38].

З огляду на це, ефективне міжсекторальне партнерство потребує поетапного формування. Першим етапом є усвідомлення спільного бачення співпраці, що передбачає визначення загальних цілей та оцінку взаємної вигоди від їх досягнення. Наступним етапом виступає інституціоналізація партнерства, яка включає налагодження стабільних відносин між учасниками, розроблення плану спільних дій на коротко- та довгострокову перспективу, визначення стратегічних ролей і механізмів реалізації спільних ініціатив. Саме послідовність і системність цих етапів створюють умови для сталого та результативного партнерства між бізнесом, громадськими організаціями та державою.

Висновок до першого розділу

У першому розділі було проаналізовано теоретико-методологічні основи дослідження безпекової політики як складного, багатовимірного явища сучасного суспільного розвитку. Аналіз поняття та структури безпекової політики дозволив дійти висновку, що вона не обмежується виключно сферою державного управління або військово-політичними аспектами, а охоплює ширший спектр вимірів, зокрема національну та суспільну безпеку. Державна безпека зосереджена на захисті суверенітету, територіальної цілісності та стабільності політичної системи, національна безпека інтегрує інтереси держави, суспільства й особи, тоді як суспільна безпека акцентує увагу на захисті прав, свобод та якості життя громадян.

Дослідження суб'єктів формування безпекової політики показало, що в сучасних умовах держава залишається ключовим, але не єдиним актором у цій сфері. Бізнес і громадянське суспільство дедалі активніше залучаються до процесів забезпечення безпеки, беручи участь у розробленні, реалізації та контролі відповідних рішень. Бізнес виступає джерелом фінансових, технологічних і управлінських ресурсів, а також інноваційних рішень, тоді як інститути громадянського суспільства виконують функції представництва суспільних інтересів, громадського контролю та формування довіри між владою і населенням. Таким чином, ефективна безпекова політика можлива лише за умови скоординованої взаємодії всіх трьох секторів.

Розгляд теоретичних підходів до взаємодії між владою, бізнесом і громадськістю дав змогу узагальнити основні моделі такої співпраці – від інформування та консультування до партнерства, делегування повноважень і громадського контролю. Зазначені підходи відображають еволюцію від односторонніх управлінських практик до більш відкритих, партисипативних і мережових форм управління безпекою. Особливе значення у цьому контексті набуває розвиток довіри, прозорості та підзвітності, що є необхідними передумовами сталого функціонування безпекової системи.

РОЗДІЛ 2

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ

2.1. Інституційні форми співпраці між владою, бізнесом і громадським сектором

Моделі та організаційна побудова взаємодії між органами публічної влади й бізнес-структурами характеризуються значною різноманітністю, однак водночас мають низку спільних ознак, які дають підстави розглядати партнерство як окрему інституційну й економічну форму співпраці. Таке партнерство формується у вигляді формалізованої взаємодії державних і приватних суб'єктів, створеної спеціально для досягнення визначених соціально-економічних цілей та закріпленої договірними зобов'язаннями сторін. Практика країн із розвиненою ринковою економікою свідчить, що державно-приватне партнерство виступає однією з ключових інституційних форм залучення бізнесу та громадського сектору до реалізації публічної політики.

Характерною рисою таких інституційних механізмів є довгостроковий характер партнерських угод, які, як правило, укладаються на період від десяти до кількох десятиліть, а в окремих формах співпраці – навіть на більш тривалий строк. Проекти в межах партнерства зазвичай орієнтовані на конкретний об'єкт або послугу та мають чітко визначені терміни реалізації. Фінансове забезпечення таких ініціатив базується на поєднанні приватних інвестицій із державними ресурсами або на механізмах спільного інвестування, що дозволяє зменшити навантаження на бюджет і водночас підвищити ефективність використання коштів [39, с. 44].

Важливою інституційною ознакою співпраці між владою, бізнесом і громадським сектором є наявність конкурентних процедур відбору приватних партнерів, що сприяє прозорості та підвищенню якості реалізації проектів.

Суттєвого значення набуває також чіткий розподіл функцій і відповідальності між учасниками взаємодії. Органи влади визначають стратегічні цілі проєктів з урахуванням суспільних інтересів, встановлюють кількісні та якісні параметри результатів, а також здійснюють моніторинг і контроль. Натомість бізнес-структури забезпечують оперативне управління проєктами, беручи участь у їх розробці, фінансуванні, будівництві, експлуатації та наданні послуг кінцевим споживачам [39, с. 44].

Невід'ємним елементом інституційних форм партнерства є узгоджений розподіл ризиків між сторонами, який ґрунтується на договірних домовленостях і враховує можливості кожного учасника. Держава, у свою чергу, робить внесок у спільні проєкти шляхом надання податкових та регуляторних стимулів, гарантій, а також часткового фінансового забезпечення. Зберігаючи за собою ключові регуляторні функції, органи влади мають змогу спрямовувати ресурси на реалізацію соціально значущих завдань у сферах освіти, охорони здоров'я, науки та культури, що позитивно впливає на загальний соціально-економічний клімат [39, с. 45].

У контексті співпраці з громадським сектором інституційні форми партнерства сприяють підвищенню якості публічних послуг та рівня довіри з боку населення. Для суспільства така взаємодія означає доступ до більш ефективних, безпечних і якісних послуг, а також можливість опосередкованого впливу на прийняття управлінських рішень. Водночас за державою зберігаються ключові важелі контролю, зокрема у сфері тарифної політики, екологічної безпеки, стандартів якості та захисту прав споживачів. Це дозволяє поєднати переваги приватної ініціативи з публічним контролем і забезпечити баланс інтересів влади, бізнесу та громадянського суспільства в межах інституційної співпраці.

Взаємовідносини між органами державної влади, інститутами громадянського суспільства та бізнес-середовищем мають ґрунтуватися на усвідомленні низки ключових принципів, які забезпечують ефективність та легітимність публічної політики. Залучення фахових, організаційно

спроможних і відповідальних представників громадського та приватного секторів до процесу формування державних рішень сприяє підвищенню якості законодавчих актів, їх практичної реалізованості та обґрунтованості управлінських рішень. Така участь дозволяє врахувати реальні потреби суспільства та мінімізувати розрив між нормативними приписами і практикою їх застосування.

Важливою передумовою результативної взаємодії є стимулювання громадських інституцій і бізнесу до участі в офіційних та напівофіційних механізмах комунікації з владою, зокрема через консультаційні платформи, дорадчі органи та інструменти обміну інформацією. Подібна участь не має ототожнюватися з політичною діяльністю та не повинна бути пов'язаною з отриманням преференцій у вигляді державних субсидій, контрактів чи фінансової підтримки. Її метою є пошук оптимальних рішень для задоволення суспільних інтересів, а не заміщення або дублювання функцій політичних партій [40].

Консультаційні механізми у взаємовідносинах держави з громадянським суспільством і бізнесом не можуть розглядатися як інструмент підпорядкування чи інтеграції цих суб'єктів у систему державних пріоритетів. Водночас і громадські організації не повинні сприймати діалог із владою як загрозу власній ідентичності, цілям або ціннісним орієнтирам. Взаємодія має будуватися на засадах автономності сторін, взаємної поваги та визнання права кожного суб'єкта на самостійне визначення напрямів своєї діяльності. Держава, співпрацюючи з громадським і приватним секторами, орієнтується на досягнення публічних цілей, не намагаючись встановити над ними адміністративний контроль чи обмежити їх незалежність [40].

Розвиток такої моделі взаємодії набуває особливого значення в контексті формування системи належного врядування. У теоретичному вимірі концепція «*good governance*» розглядається як простір співпраці множини зацікавлених сторін, об'єднаних спільною проблематикою або публічними завданнями. У практичній площині вона реалізується через розбудову

партнерських відносин між територіальними громадами, органами публічної влади, суб'єктами підприємництва та інституціями громадянського суспільства в процесі спільного планування, прийняття рішень і управління суспільно значущими процесами [39, с. 46].

Концепція належного врядування тісно пов'язана з питанням самоорганізації суспільства з метою забезпечення рівного доступу до можливостей, соціальної справедливості та економічної збалансованості. Вона базується на сукупності взаємопов'язаних характеристик, серед яких ключове значення мають участь громадян, орієнтація на досягнення суспільного консенсусу, підзвітність органів влади, прозорість управлінських процесів, здатність держави своєчасно реагувати на виклики, ефективність і результативність політики, рівність та недискримінація, а також дотримання принципу верховенства права. Реалізація цих засад сприяє мінімізації корупційних ризиків, урахуванню позицій соціальних меншин і забезпеченню участі найбільш уразливих груп населення у процесі ухвалення рішень, а також орієнтації державної політики на довгострокові потреби суспільства [39, с. 46].

Таким чином, лише за умови налагодження системної та ефективної взаємодії між владою, бізнесом і громадянським суспільством можливе формування передумов для належного врядування. Такий підхід відкриває можливості для трансформації ролі громадськості та бізнесу – від пасивних споживачів публічних послуг до повноцінних партнерів у процесі вироблення й реалізації державної політики. Вагомого значення набуває публічний діалог, який забезпечує взаємний вплив сторін, підвищує рівень прозорості та політичної відповідальності органів влади, а також сприяє зростанню довіри, участі та контролю з боку суспільства і бізнес-середовища.

Особливості взаємодії держави з приватним сектором у межах державно-приватного партнерства полягають у специфічному перерозподілі повноважень щодо реалізації прав власності. Такий методологічний підхід дозволяє чітко відмежувати партнерство від процесів приватизації та уникнути хибних трактувань цієї категорії. Незважаючи на наявну тенденцію

ототожнення державно-приватного партнерства з непрямою приватизацією, його сутність полягає не у відчуженні державної власності, а у делегуванні приватним компаніям окремих функцій, пов'язаних із фінансуванням, проєктуванням, будівництвом, управлінням і експлуатацією об'єктів, що залишаються у сфері публічного інтересу.

З метою підвищення результативності використання державних ресурсів та залучення додаткового інвестиційного потенціалу Кабінет Міністрів України визначив ключові напрями, у межах яких доцільним є розвиток механізмів державно-приватного партнерства. (Рис. 2.1)

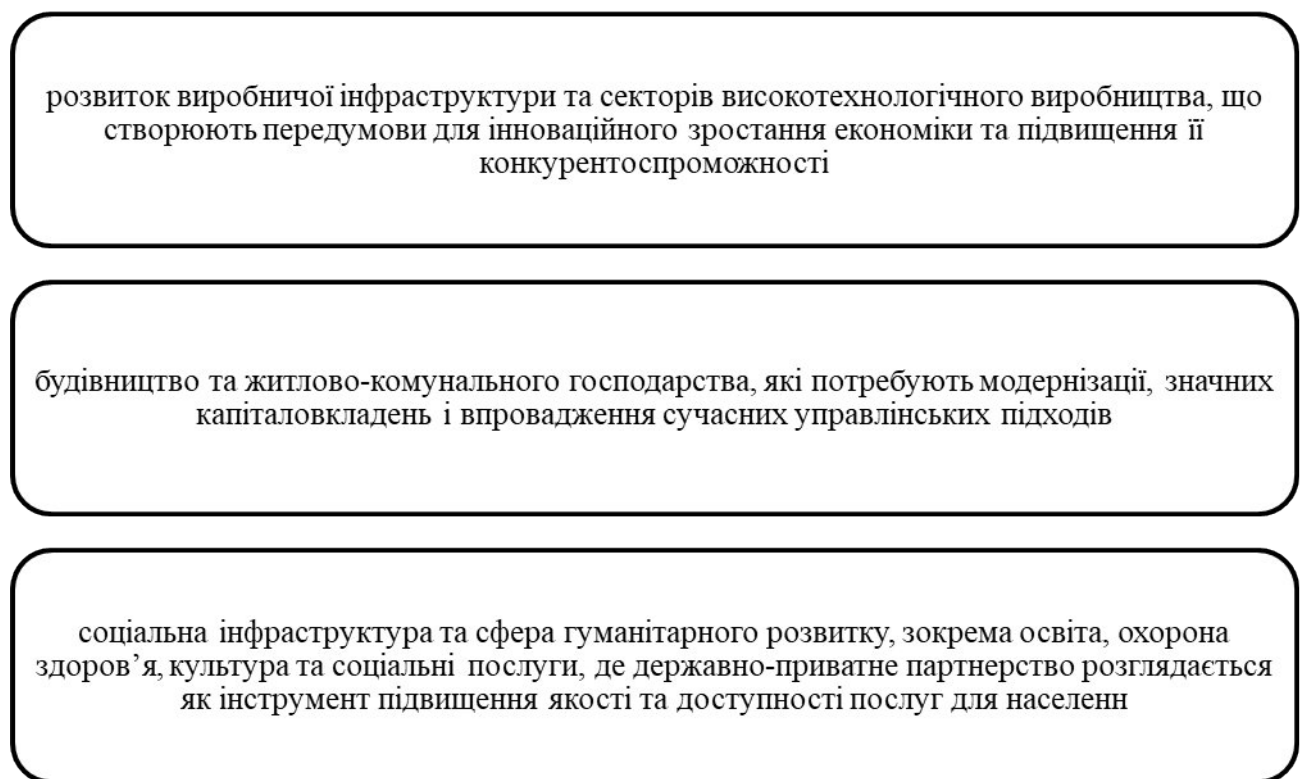

Рис. 2.1 Напрями розвитку державно-приватного партнерства

Джерело: сформовано автором на основі [39]

Взаємодія між бізнесом, інститутами громадянського суспільства та органами державної влади реалізується у різноманітних організаційних і функціональних формах, що відрізняються за рівнем інтегрованості, тривалістю та глибиною партнерських відносин. Однією з найбільш поширених форм такої співпраці є реалізація спільних проєктів, спрямованих на вирішення актуальних

соціально-економічних проблем. У межах таких ініціатив кожен учасник виконує власну роль, виходячи зі своїх ресурсних можливостей і компетенцій. Так, в українській практиці бізнес часто забезпечує фінансування або матеріально-технічну підтримку проєктів (наприклад, участь приватних забудовників у створенні дошкільних закладів у громадах), громадські організації здійснюють організаційний супровід, залучення фахівців і роботу з місцевими спільнотами, тоді як органи місцевого самоврядування надають земельні ділянки, дозвільну документацію та інтегрують проєкти у стратегії розвитку територій [38].

У 2025 році Глобальний альянс за участю Світового банку, ЮНІСЕФ та інших міжнародних партнерів оголосив про нову ініціативу *First Steps Forward* для трансформації дошкільної освіти в Україні. Проєкт передбачає інвестиції в розмірі \$30 млн для покращення доступу до якісної освіти в ранньому віці, технічної підтримки та посилення місцевих можливостей. У межах ініціативи бізнес-партнери можуть долучатися до створення сучасних навчальних просторів, громадські організації курують соціальну роботу з родинами, а держава забезпечує нормативну підтримку та координує реалізацію на місцевому рівні [41].

Одним із показових прикладів ефективної взаємодії держави та бізнесу є реалізація комплексних програм підтримки ветеранів і ветеранок при поверненні до цивільного життя та інтеграції в ринок праці. У 2023–2024 роках Міністерство економіки України спільно з провідними національними роботодавцями ініціювало формування системного підходу до адаптації демобілізованих військовослужбовців у корпоративному середовищі. Державна складова такої взаємодії полягала у створенні нормативних, фінансових та інституційних умов для самореалізації ветеранів. Зокрема, у Державному бюджеті України на 2024 рік було суттєво збільшено фінансування програм підтримки ветеранів, що включали грантові програми для започаткування власної справи, програми професійного навчання та перекваліфікації, ваучери на освіту, а також механізми забезпечення житлом. Окрему увагу держава

приділила стимулюванню роботодавців шляхом запровадження компенсацій за облаштування інклюзивних робочих місць для осіб з інвалідністю, отриманою внаслідок війни [42].

Бізнес-структури, у свою чергу, реалізували власні корпоративні програми адаптації ветеранів, які поєднували психологічну підтримку, професійну реінтеграцію та соціальний супровід. Так, великі українські компанії енергетичного, аграрного та інфраструктурного секторів запровадили багатокomпонентні програми повернення працівників з військової служби, що включали наставництво, перекваліфікацію, медичний супровід, реабілітаційні заходи та підтримку ментального здоров'я. Значна частина цих програм орієнтувалася не лише на самих ветеранів, а й на членів їхніх родин та громади. Важливим результатом цієї співпраці стало формування спільних рекомендацій для роботодавців щодо адаптації ветеранів у робочому середовищі. За участі консалтингових компаній, представників державних органів та бізнесу було напрацьовано практичні інструменти, що охоплюють усі етапи служби працівника – від мобілізації до повернення на робоче місце. Такі рекомендації спрямовані на зниження соціальних ризиків, підвищення лояльності персоналу та збереження людського капіталу в умовах післявоєнного відновлення [42].

Важливою формою міжсекторальної взаємодії є також спільне проведення аналітичних і прикладних досліджень, спрямованих на вивчення суспільно значущих проблем. В українських умовах такі ініціативи активно реалізуються у сферах екології, регіонального розвитку та соціальної політики. Наприклад, приватні компанії фінансують екологічний моніторинг стану довкілля у промислових регіонах, громадські організації здійснюють соціологічні опитування населення щодо впливу виробничої діяльності на якість життя, а державні органи забезпечують доступ до офіційної статистики та результатів державного нагляду. Подібна співпраця сприяє формуванню доказової бази для прийняття обґрунтованих управлінських рішень [38].

Показовим прикладом є реалізація у 2023 році спільного наукового проєкту Державної установи «Інститут громадського здоров'я ім. О. М.

Марзеєва НАМН України» у партнерстві з Університетом Гельсінкі (Фінляндія), спрямованого на вивчення впливу воєнного стресу на харчову поведінку дітей. У межах дослідження було розроблено стандартизовані інструменти збору даних, проведено емпіричні вимірювання та здійснено комплексний аналіз психосоціальних чинників, що впливають на здоров'я дитячого населення. Результати цього дослідження стали підґрунтям для формування рекомендацій органам державної влади щодо удосконалення програм громадського здоров'я та соціальної підтримки сімей з дітьми в умовах війни. Проєкт демонструє ефективну модель взаємодії державного наукового сектору та міжнародного академічного середовища з чіткою прикладною спрямованістю [43].

Іншим прикладом розвитку інституційної взаємодії у сфері досліджень стала ініціатива Міністерства освіти і науки України щодо запровадження конкурсного відбору спільних прикладних наукових досліджень та науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт на замовлення бізнесу, яка була винесена на публічне обговорення у 2024–2025 роках. Дана ініціатива передбачає поєднання інтересів держави, приватного сектору та наукових установ з метою створення практикоорієнтованих результатів, що можуть бути безпосередньо використані у виробництві, управлінні та інноваційній діяльності. Запровадження такого механізму сприяє інституціоналізації партнерства між наукою і бізнесом та формуванню економіки знань, у якій результати досліджень мають чіткий суспільний та економічний ефект [44].

Варто також відзначити приклади аналітичних досліджень на рівні територіальних громад, що реалізуються за участі бізнес-структур і громадських об'єднань. Так, у 2024–2025 роках компанія BDO в Україні спільно з *European Business Association* провела комплексне дослідження спроможності територіальних громад України до залучення грантового фінансування. До дослідження було залучено представників близько 290 громад із 22 областей України. Отримані результати дозволили ідентифікувати ключові бар'єри інституційного та кадрового характеру, а також визначити

фактори, що сприяють підвищенню інвестиційної та проєктної спроможності громад. Це дослідження стало інструментом підтримки процесів відновлення та децентралізації, а також прикладом ефективної співпраці бізнес-аналітиків, органів місцевого самоврядування та громадського сектору [45].

Окрему увагу заслуговують ініціативи, спрямовані на узагальнення та аналіз практик міжсекторальної взаємодії. Зокрема, у 2024 році Міністерством розвитку громад та територій України було оголошено щорічний конкурс історій «Громадянське суспільство, бізнес та влада – кращі практики співпраці». У межах цього конкурсу здійснюється систематизація та аналітичне осмислення успішних кейсів партнерства, що фактично формує емпіричну базу для подальших досліджень і вдосконалення механізмів публічного управління. Такі ініціативи виконують не лише популяризаційну, а й науково-аналітичну функцію, сприяючи поширенню доказових підходів у сфері публічної політики [46].

Окреме місце серед форм співпраці займають освітні та тренінгові програми, орієнтовані на підвищення рівня обізнаності громадян і розвиток людського капіталу. В Україні прикладом такої взаємодії є спільні програми з підтримки підприємництва та професійної перекваліфікації, у межах яких бізнес надає приміщення, обладнання або експертів-практиків, громадські організації розробляють навчальні програми та методичні матеріали, а держава фінансує відповідні ініціативи через грантові механізми або регіональні програми зайнятості. Подібні проєкти набули особливої актуальності в умовах внутрішнього переміщення населення та трансформації ринку праці [38].

У 2023-2024 рр. Рада Європи спільно з Міністерством молоді та спорту України, Нацагентством з питань державної служби та Українською асоціацією молодіжних рад реалізували тренінгову програму «*Participatory Youth Policy*» для підвищення компетенцій державних службовців, місцевих органів влади, учених та педагогів щодо залучення молоді до формування політики. Програма включала онлайн-курси, тренінги та менторську підтримку [47].

У 2024 році спільну освітню та професійну ініціативу реалізували Міністерство економіки України та Київська школа економіки в межах програми *Create Ukraine* (за підтримки ЄС і Литви) – проєкт спрямований на залучення українських професіоналів, що перебувають за кордоном, до навчальної, дослідницької та державної роботи в Україні. Держава сприяє працевлаштуванню, бізнес може надавати практичні стажування, а громадські та освітні організації беруть участь у розробці навчальних модулів [48].

У 2025 році Міністерство освіти та науки України спільно з міжнародними платформами та бізнес-структурами оголосило програму грантової підтримки міжнародно-наукових та інноваційних проєктів, які об'єднують підприємства, наукові установи та громадські організації для реалізації спільних дослідницьких ініціатив. Учасники можуть отримати до 250 тис. грн. на покриття витрат на персонал, подорожі та матеріали для досліджень [49].

На сучасному етапі однією з найбільш поширених форм взаємодії між бізнесом, громадськими організаціями та державою залишається спонсорство, яке передбачає фінансову або ресурсну підтримку соціальних ініціатив в обмін на репутаційні вигоди та формування позитивного іміджу компаній. На відміну від класичної філантропії, що зазвичай має разовий і непостійний характер, спонсорство ґрунтується на взаємній зацікавленості сторін та може набувати системного характеру. Водночас благодійна діяльність також залишається важливою складовою міжсекторальної співпраці в Україні, зокрема у сфері підтримки вразливих категорій населення, проте її обмежена стабільність не завжди дозволяє розглядати її як довгострокове партнерство [38].

Останніми роками в Україні дедалі більшого поширення набуває модель співпраці, відома як *Cause Related Marketing*, яка поєднує елементи соціальної відповідальності та маркетингових стратегій. У межах цієї моделі компанії спрямовують визначену частку доходів від реалізації товарів або послуг на підтримку соціальних чи благодійних ініціатив, що реалізуються через громадські організації-партнери. Прикладом можуть слугувати всеукраїнські

кампанії зі збору коштів на медичне обладнання для лікарень або підтримку Збройних Сил України, коли бізнес інтегрує благодійний компонент у власну комерційну діяльність, формуючи при цьому довготривалі партнерські зв'язки з громадським сектором [38].

Поширеною формою співпраці між бізнесом і громадськими організаціями є корпоративне волонтерство, яке передбачає залучення працівників компаній до реалізації соціальних проєктів. В українських реаліях така практика активно використовується у сферах гуманітарної допомоги, освіти та підтримки місцевих громад. Окрім безпосереднього внеску у вигляді робочого часу, корпоративне волонтерство дозволяє використовувати професійні знання та управлінський досвід працівників бізнес-структур, що значно підвищує ефективність реалізації соціальних ініціатив.

Найбільш комплексною та інституційно розвиненою формою взаємодії між секторами є стратегічне партнерство, яке передбачає довгострокову співпрацю, спільне планування, координацію дій і постійний діалог між учасниками. У межах таких партнерств реалізуються масштабні проєкти, спрямовані на системне вирішення суспільних проблем, зокрема розвиток інфраструктури, підвищення якості публічних послуг та забезпечення соціальної безпеки [38].

Особливе значення в цьому контексті має державно-приватне партнерство як форма взаємодії між органами державної влади та бізнес-структурами, що передбачає спільну реалізацію проєктів, спрямованих на задоволення публічних потреб на основі об'єднання ресурсів і розподілу ризиків. В Україні розвиток державно-приватного партнерства регламентується Законом України «Про публічно-приватне партнерство» [50], Законом України «Про концесію» [51] та відповідними підзаконними актами. Практичними прикладами є концесійні проєкти в морських портах «Ольвія» та «Херсон», а також ініціативи у сфері дорожньої та соціальної інфраструктури, які демонструють потенціал цієї моделі для вирішення стратегічних завдань держави та територіальних громад.

2.2. Роль бізнесу у сфері безпеки: корпоративна соціальна відповідальність, критична інфраструктура

Економічна безпека підприємства є складовою загальної системи його безпеки та виступає однією з ключових передумов стабільного функціонування й довгострокового розвитку в умовах динамічного та нестабільного ринкового середовища. Вона відображає здатність суб'єкта господарювання ефективно протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам, зберігати фінансово-економічну стійкість, забезпечувати безперервність операційної діяльності та підтримувати конкурентоспроможність на відповідному ринку.

У сучасних умовах загострення глобальних і регіональних викликів економічна безпека бізнесу дедалі частіше виходить за межі суто фінансових показників і набуває комплексного характеру. Вона формується під впливом політичних, соціально-економічних, правових, інформаційних та технологічних чинників, які можуть мати дестабілізуючий вплив на діяльність підприємств. До зовнішніх загроз належать макроекономічні коливання, зміни державної політики, геополітична нестабільність, посилення конкурентного тиску, а також протиправна діяльність, включаючи шахрайство, корупційні практики та зловживання з боку окремих суб'єктів ринку.

Рис. 2.2 Класифікація загроз економічній безпеці за джерелами походження
Джерело: сформовано автором на основі [52, с. 54]

З урахуванням масштабності та багаторівневості сучасних ризиків, забезпечення економічної безпеки підприємств потребує системного підходу до ідентифікації загроз і оцінювання потенційних наслідків їх впливу. На мегарівні економічна безпека бізнесу залежить від глобальних економічних процесів, міжнародної конкуренції та геополітичної ситуації. На макrorівні визначальними є стан національної економіки, стабільність законодавчо-нормативного середовища, рівень політичної стабільності та ефективність державного управління. На мезорівні суттєвий вплив мають регіональні соціально-економічні умови, інфраструктурний розвиток, інвестиційний клімат і кадровий потенціал [53, с. 55].

Аналіз загроз економічній безпеці на різних рівнях дозволяє сформувати цілісне уявлення про джерела нестабільності та ризики, які можуть негативно впливати на діяльність суб'єктів господарювання. Виявлена багатогранність чинників безпеки свідчить про необхідність переходу від реактивних механізмів захисту до проактивних моделей управління ризиками, що передбачають довгострокове планування та врахування інтересів усіх зацікавлених сторін.

У цьому контексті особливого значення набуває корпоративна соціальна відповідальність як інструмент участі бізнесу у забезпеченні економічної, соціальної та інституційної безпеки. Інтеграція принципів корпоративної соціальної відповідальності в стратегію підприємства сприяє підвищенню рівня довіри з боку суспільства та держави, зниженню соціальних і репутаційних ризиків, а також формуванню стійких умов для безперервного функціонування бізнесу в умовах кризових та надзвичайних ситуацій [54].

Саме через реалізацію практик корпоративної соціальної відповідальності бізнес отримує можливість не лише реагувати на безпекові виклики, але й активно впливати на формування стабільного соціально-економічного середовища, що створює підґрунтя для подальшого розвитку підприємств і забезпечення національної безпеки в цілому.

Концепція сталого розвитку формує нову парадигму функціонування бізнесу, відповідно до якої економічна ефективність більше не може розглядатися окремо від соціальної стабільності та екологічної безпеки. Підприємства, особливо ті, що здійснюють діяльність у сферах енергетики, транспорту, зв'язку, фінансів, охорони здоров'я та продовольчого забезпечення, фактично стають елементами системи критичної інфраструктури держави. Відповідно, їхня відповідальність поширюється не лише на досягнення фінансових результатів, але й на забезпечення безперервності функціонування життєво важливих послуг та мінімізацію ризиків для населення [54].

Корпоративна соціальна відповідальність у безпековому вимірі передбачає інтеграцію соціальних, екологічних і етичних принципів у стратегічне управління підприємством з урахуванням потенційних загроз і вразливостей. Такий підхід дозволяє бізнесу здійснювати превентивне управління ризиками, підвищувати рівень готовності до кризових ситуацій та забезпечувати адаптивність організаційних процесів. Застосування КСВ сприяє формуванню внутрішньої культури безпеки, що охоплює дотримання стандартів охорони праці, інформаційної та екологічної безпеки, а також захисту прав працівників [54].

Важливим аспектом реалізації корпоративної соціальної відповідальності є її добровільний характер, що відображає усвідомлений вибір бізнесу брати участь у вирішенні суспільно значущих проблем. У сфері безпеки така добровільність трансформується у стратегічну доцільність, оскільки стабільне соціальне середовище, довіра з боку громад і партнерів, а також прогнозованість регуляторної політики безпосередньо впливають на довгострокову життєздатність підприємств. Бізнес, який ігнорує соціальні та безпекові аспекти своєї діяльності, наражається на репутаційні ризики, втрату інвестиційної привабливості та зниження конкурентоспроможності.

Наукові підходи до розуміння корпоративної соціальної відповідальності підкреслюють її стратегічний характер і взаємозв'язок із концепцією управління зацікавленими сторонами. У цьому контексті КСВ

розглядається як механізм узгодження інтересів бізнесу, держави, персоналу, місцевих громад і споживачів. Особливого значення це набуває для підприємств критичної інфраструктури, діяльність яких безпосередньо впливає на рівень національної та економічної безпеки. Через інструменти соціального партнерства, корпоративних комунікацій та нефінансової звітності бізнес забезпечує прозорість своєї діяльності та підвищує рівень суспільної довіри [54].

У межах забезпечення безпеки корпоративна соціальна відповідальність реалізується також через інвестиції в модернізацію основних фондів, впровадження екологічно безпечних і ресурсозберігаючих технологій, розвиток людського капіталу та системи професійної підготовки персоналу. Такі заходи сприяють зниженню техногенних ризиків, підвищенню надійності інфраструктурних об'єктів і формуванню стійкості підприємств до зовнішніх шоків, включаючи надзвичайні ситуації та воєнні загрози.

Особливу роль КСВ відіграє у контексті взаємодії бізнесу з державними органами у сфері захисту критичної інфраструктури. Партнерські відносини між публічним і приватним секторами дозволяють координувати дії у кризових умовах, забезпечувати обмін інформацією, спільно розробляти плани реагування та відновлення. Участь бізнесу в таких механізмах не лише підвищує рівень національної безпеки, але й створює передумови для формування сприятливого інвестиційного клімату [55].

Значущим елементом корпоративної соціальної відповідальності є також соціальні інвестиції, спрямовані на розвиток територіальних громад, підтримку соціально вразливих груп населення та підвищення рівня соціальної згуртованості. У безпековому аспекті такі заходи знижують рівень соціальної напруженості, що є важливим чинником запобігання конфліктам і дестабілізації. Для підприємств, розташованих у регіонах з підвищеним рівнем ризику, соціальна активність стає складовою забезпечення власної операційної безпеки [55].

Аналіз практик корпоративної соціальної відповідальності в умовах воєнного стану свідчить про її суттєву роль у зміцненні економічної безпеки підприємств України. Війна змусила бізнес переосмислити традиційні підходи до КСВ, трансформувавши її з декларативного елементу корпоративної культури у реальний інструмент забезпечення стійкості, адаптивності та безперервності господарської діяльності. Реалізація соціально відповідальних ініціатив у кризових умовах сприяє не лише підтримці постраждалих громад, а й підвищенню довіри до компаній, що позитивно впливає на їх репутаційний капітал і загальний рівень економічної безпеки [56, с. 397].

Одним із пріоритетних напрямів КСВ у період війни стала кадрова політика, орієнтована на збереження людського капіталу. Компанії, зацікавлені у довгостроковій стабільності, активно впроваджують механізми підтримки персоналу, включаючи організацію дистанційних форматів роботи, релокацію працівників у безпечні регіони, а також розширення соціальних пакетів. У сфері інформаційних технологій такі підходи реалізують, зокрема, компанії *EPAM* та *Infopulse*, які забезпечують безперервність бізнес-процесів і водночас підтримують мобілізованих співробітників та членів їхніх родин [56, с. 397].

Соціально відповідальна діяльність підприємств у воєнний період охоплює також активну участь у гуманітарних та освітніх проєктах. Так, EPAM ініціював створення спеціалізованих цифрових платформ для акумулювання коштів на гуманітарну допомогу, а також реалізацію освітніх програм, спрямованих на відновлення доступу до навчання для дітей із деокупованих територій. Такі ініціативи не лише виконують важливу соціальну функцію, а й сприяють формуванню позитивного іміджу компанії як відповідального учасника суспільних процесів, що підсилює її економічну стійкість [56, с. 397].

Важливою складовою корпоративної соціальної відповідальності в умовах війни є підтримка працівників, які проходять військову службу. Багато компаній беруть на себе зобов'язання щодо збереження заробітної плати, фінансової допомоги сім'ям мобілізованих, а також забезпечення необхідним військовим спорядженням. Зокрема, компанія «Нова пошта» активно

долучається до фінансування потреб Збройних Сил України, забезпечуючи як матеріальну, так і логістичну підтримку військових підрозділів. Такі дії сприяють збереженню соціальної стабільності працівників та їхніх родин, що опосередковано впливає на фінансову надійність і стабільність самого підприємства.

Окрему увагу в межах КСВ компанії приділяють підтримці сімей мобілізованих співробітників. Реалізуються програми психологічної допомоги, соціального супроводу, освітніх і реабілітаційних ініціатив для дітей військовослужбовців. Підприємства телекомунікаційної галузі, зокрема «Київстар», спрямовують значні ресурси на підтримку постраждалих від бойових дій та родин своїх працівників, які перебувають на службі. Такі заходи сприяють соціальній адаптації сімей у кризових умовах і водночас зміцнюють внутрішню стабільність компаній та їх економічну безпеку [56, с. 398].

Вагомим чинником забезпечення економічної безпеки бізнесу в умовах війни є активна взаємодія зі стейкхолдерами. Співпраця з органами державної влади, місцевими громадами, інвесторами та громадськими організаціями дозволяє підприємствам оперативно реагувати на виклики, координувати дії у кризових ситуаціях і залучати додаткові ресурси. Компанії «Нова пошта» та «Київстар» демонструють приклади ефективної комунікації з органами місцевого самоврядування, беручи участь у підтримці як військових, так і цивільного населення. Це сприяє зростанню рівня довіри до бізнесу та формуванню стабільних партнерських відносин [56, с. 398].

Корпоративна соціальна відповідальність також виконує важливу іміджеву функцію, що має безпосередній вплив на економічну безпеку підприємств. Реалізація соціально значущих ініціатив підвищує впізнаваність бренду, зміцнює лояльність клієнтів та створює передумови для залучення міжнародної фінансової підтримки, інвестицій і грантів. Завдяки цьому компанії зберігають можливості для розвитку, розширення ринків збуту та підтримки обсягів виробництва навіть у період загальної економічної нестабільності.

Окремим напрямом КСВ у воєнний час є участь бізнесу у відновленні пошкодженої інфраструктури. Підприємства аграрного сектору, зокрема компанія *Kernel*, долучаються до реконструкції шкіл, медичних закладів та інших об'єктів критичної інфраструктури. Такі ініціативи сприяють стабілізації соціально-економічної ситуації в регіонах, створюють умови для відновлення господарської діяльності та підвищують рівень загальної економічної безпеки як бізнесу, так і держави [56, с. 399].

Корпоративна соціальна відповідальність в умовах війни виступає не лише формою соціальної активності бізнесу, а й стратегічним інструментом забезпечення його економічної безпеки. Через підтримку персоналу, взаємодію зі стейкхолдерами, участь у гуманітарних і відновлювальних проєктах підприємства формують стійку основу для збереження конкурентоспроможності та адаптації до тривалих кризових викликів.

Поряд із реалізацією принципів корпоративної соціальної відповідальності, бізнес відіграє вагомий роль у забезпеченні кібербезпеки через механізми державно-приватного партнерства, які мають чітке нормативне закріплення у національному законодавстві України. Така взаємодія розглядається державою не як допоміжний елемент, а як один із базових інструментів формування стійкої системи кіберзахисту, зокрема у сфері критичної інфраструктури [57, с. 202].

Нормативною основою залучення приватного сектору до забезпечення кібербезпеки є Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [58]. У цьому акті державно-приватне партнерство визначається як один із принципів державної політики у сфері кібербезпеки, що передбачає координацію дій органів державної влади, суб'єктів господарювання та інститутів громадянського суспільства. Закон закріплює напрями такої взаємодії, серед яких: обмін інформацією про кіберзагрози, участь приватних структур у виявленні та нейтралізації кібератак, координація команд реагування на кіберінциденти, а також залучення експертного та наукового

потенціалу бізнесу до підготовки нормативно-правових актів у сфері кібербезпеки.

Подальший розвиток нормативних засад державно-приватного партнерства у сфері кібербезпеки отримав відображення у Стратегії кібербезпеки України, затвердженій указом Президента України. У цьому документі визначено стратегічні цілі держави щодо забезпечення кіберстійкості та стримування агресивних дій у кіберпросторі. Важливим елементом реалізації Стратегії є залучення потенціалу приватного сектору до формування асиметричних інструментів стримування, що включає використання інноваційних технологій, експертних знань і фінансових ресурсів бізнесу для захисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури [59].

Стратегія кібербезпеки України також передбачає створення ефективної моделі відносин між державою та бізнесом, заснованої на принципах довіри, взаємної відповідальності та правової визначеності. З цією метою наголошується на необхідності законодавчого врегулювання форм і методів державно-приватного партнерства у сфері кібербезпеки, а також на можливості впровадження пілотних і експериментальних проєктів за участю приватних компаній у сфері кіберзахисту [59].

Водночас загальні засади реалізації державно-приватного партнерства встановлені Законом України «Про державно-приватне партнерство» [50], який визначає ключові критерії таких проєктів, зокрема їх довгостроковий характер, розподіл ризиків між сторонами та підвищення ефективності порівняно з виключно державною моделлю реалізації. Разом із тим, зазначений закон не виокремлює кібербезпеку як самостійну сферу застосування механізмів ДПП, що свідчить про наявність нормативної прогалини та потребу у подальшій адаптації законодавства до сучасних безпекових викликів.

Окремі напрями удосконалення нормативного забезпечення державно-приватної взаємодії у сфері кібербезпеки закладені у законопроектній діяльності, спрямованій на посилення спроможностей держави щодо захисту інформаційних ресурсів та об'єктів критичної інфраструктури. Зокрема,

пропонується створення національної системи реагування на інциденти кібербезпеки із залученням приватних команд реагування та встановлення обов'язку операторів критичної інфраструктури повідомляти про значні кіберінциденти. Такі підходи узгоджуються з європейською практикою розподілу відповідальності між державними та недержавними суб'єктами у сфері кіберзахисту.

В Україні діяльність приватних суб'єктів господарювання, зокрема тих, які експлуатують або обслуговують об'єкти критичної інфраструктури, підлягає спеціальному регуляторному режиму у сфері безпеки. Такий режим передбачає дотримання встановлених державою вимог, спрямованих на забезпечення належного рівня захищеності матеріальних, інформаційних і технологічних ресурсів. Реалізація цих вимог ґрунтується на системному підході, що поєднує організаційну підготовку, планування заходів реагування та постійну взаємодію з уповноваженими органами публічної влади.

Одним із ключових обов'язків приватного сектору є участь у заходах з підвищення готовності до надзвичайних ситуацій та кризових подій. Підприємства, які належать до сфери критичної інфраструктури, залучаються до регулярних навчань, тренінгів і практичних відпрацювань сценаріїв реагування на потенційні загрози. Вимоги щодо такої підготовки закріплені, зокрема, у Кодексі цивільного захисту України та підзаконних актах Кабінету Міністрів України, які встановлюють обов'язковість навчання персоналу. Проведення спільних заходів за участю підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Служби безпеки України, Національної поліції та інших компетентних органів сприяє узгодженості дій та підвищенню ефективності реагування у разі виникнення реальних загроз [60, с. 96].

Важливим елементом регуляторних вимог є також обов'язок розроблення та впровадження комплексних планів безпеки об'єктів критичної інфраструктури. Такі документи мають відповідати чинним національним стандартам і підлягати погодженню з уповноваженими державними органами. У змісті планів передбачаються заходи з фізичного захисту об'єктів,

забезпечення кібербезпеки, організації оперативного реагування на інциденти та мінімізації їх наслідків. З урахуванням динамічності сучасних загроз ці плани підлягають періодичному перегляду, актуалізації та перевірці на відповідність актуальним ризикам [60, с. 96].

Окреме місце у системі забезпечення безпеки критичної інфраструктури посідає інформаційна взаємодія між приватним сектором і державними структурами. Підприємства зобов'язані налагоджувати сталі канали комунікації з уповноваженими органами та здійснювати обмін інформацією щодо потенційних загроз, виявлених вразливостей і фактів інцидентів. Така співпраця регламентується, зокрема, положеннями постанов Кабінету Міністрів України та Законом України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах», які визначають обов'язок суб'єктів господарювання оперативно інформувати відповідні органи, зокрема Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України, про ризики, що можуть вплинути на стійкість функціонування критично важливих об'єктів. [60, с. 97]

У підсумку, встановлені регуляторні вимоги до приватних компаній формують комплексну модель безпеки, що базується на поєднанні превентивних заходів, готовності до реагування та інституційної взаємодії. Такий підхід забезпечує підвищення рівня стійкості критичної інфраструктури, узгодженість дій держави й бізнесу та створює необхідні передумови для ефективного захисту життєво важливих об'єктів в умовах сучасних безпекових викликів.

З огляду на викладене, можна стверджувати, що нормативні документи України формують правові передумови для активної участі бізнесу у забезпеченні кібербезпеки як складової корпоративної соціальної відповідальності. Через механізми державно-приватного партнерства приватний сектор інтегрується у систему національної безпеки, беручи участь у захисті критичної інформаційної інфраструктури, розвитку кадрового потенціалу та підвищенні загального рівня кіберстійкості держави.

2.3. Внесок громадянського суспільства у формування безпекової культури та політики

Громадянське суспільство виступає фундаментальним елементом демократичного державного устрою, оскільки саме через нього реалізується активна участь громадян у суспільному житті, формується культура соціальної відповідальності та забезпечується комунікація між публічною владою і населенням. У сучасних наукових дослідженнях громадянське суспільство трактується як сукупність автономних від держави об'єднань, інституцій і соціальних практик, діяльність яких спрямована на захист і представництво інтересів різних соціальних груп, а також відображає рівень демократичного розвитку та здатність суспільства до саморегуляції. Його становлення та ефективність значною мірою залежать від якості правового середовища, інтенсивності громадської активності та загального соціально-економічного й політичного контексту.

Наукові інтерпретації поняття громадянського суспільства характеризуються багатоваріантністю та визначаються методологічними підходами дослідників. У межах класичної теорії воно розглядається як сукупність інституційних утворень, що функціонують незалежно від державного апарату та базуються на принципах добровільної участі, організаційної автономії та рівності суб'єктів перед законом. Ліберально-демократична концепція підкреслює здатність громадянського суспільства забезпечувати узгодження інтересів держави та громадян шляхом використання інструментів публічного управління, які створюють умови для розвитку громадських організацій, асоціацій та ініціатив [61, с. 165].

У контексті правової держави громадянське суспільство виконує функцію комунікативного посередника між органами влади та населенням, сприяючи реалізації механізмів демократичного контролю за діяльністю державних інституцій і впровадженню публічної політики. Такий підхід дозволяє оцінювати рівень демократичності держави через показники

громадянської активності, ступінь залучення населення до управлінських процесів та ефективність зворотного зв'язку між владою і суспільством. Вагомий внесок у теоретичне осмислення цих процесів зробили представники неоінституціонального напрямку, які наголошують на необхідності формування стабільних правових і організаційних механізмів, що забезпечують сталий розвиток громадських інституцій. У межах цього підходу особлива увага приділяється створенню інклюзивних інститутів, здатних гарантувати рівний доступ громадян до реалізації їхніх прав і свобод [61, с. 165].

Окремий напрям сучасних досліджень пов'язаний із аналізом трансформації громадянського суспільства в умовах цифровізації. Інформаційні технології істотно розширюють можливості самоорганізації громадян, спрощують комунікацію з органами публічної влади та підвищують ефективність механізмів громадського контролю. Розвиток електронної демократії, використання онлайн-платформ і цифрових сервісів сприяють підвищенню прозорості управлінських процесів і оперативності прийняття рішень, що, своєю чергою, стимулює зростання громадянської активності [61, с. 165].

Громадянське суспільство та система безпеки держави перебувають у тісному взаємозв'язку, взаємно доповнюючи одне одного в процесі формування правової та демократичної держави. Ефективне публічне управління створює нормативні й організаційні умови для розвитку громадських інституцій, забезпечуючи реалізацію принципів відкритості, підзвітності та участі громадян. Водночас активне залучення громадянського суспільства до вироблення та реалізації управлінських рішень сприяє підвищенню легітимності державної політики та її орієнтації на реальні потреби суспільства [62, с. 31].

Важливу роль у взаємодії громадянського суспільства з органами публічної влади відіграють інструменти громадського контролю, які надають можливість суспільству впливати на діяльність державних інституцій і забезпечувати дотримання стандартів прозорості та доброчесності. До таких

інструментів належать, зокрема, діяльність громадських рад, використання механізмів електронних петицій, практики партисипативного бюджетування та функціонування платформ громадських ініціатив, що сприяють інтеграції громадян у процеси державного управління.

Сучасний розвиток громадянського суспільства в Україні характеризується поступовим удосконаленням форм взаємодії між громадянами та владними інституціями, що проявляється у впровадженні децентралізаційних реформ, розвитку електронного урядування та зростанні участі громадян у формуванні стратегічних рішень. Разом із тим, наявні проблеми, зокрема низький рівень довіри до державних органів, обмежена ефективність механізмів захисту прав і свобод громадян, а також виклики у сфері інформаційної безпеки, зумовлюють потребу в подальшому вдосконаленні системи публічного управління та розширенні можливостей громадянської участі в демократичних процесах [62, с. 35].

На переконання В. Ф. Погорілка, громадянське суспільство зазвичай постає як соціально різнорідне та внутрішньо структуроване утворення, яке функціонує відносно автономно від державної влади. Визначальною характеристикою такого суспільства є наявність вільних і рівних у правах громадян, яким держава гарантує правові можливості володіти власністю, а також брати активну, усвідомлену й багатовимірну участь у політичному житті країни [63, с. 195].

А. М. Колодій у своїх наукових дослідженнях виокремлює ключові риси, притаманні громадянському суспільству, серед яких провідне місце посідають: по-перше, демократичний характер суспільних відносин; по-друге, їх соціальна орієнтованість; по-третє, регулювання таких відносин на засадах соціально справедливого права [63, с. 195].

Реалізація принципу демократичності громадянського суспільства знаходить своє нормативне закріплення у статті 5 Конституції України, відповідно до якої народ визнається носієм суверенітету та єдиним джерелом державної влади. Зазначена норма передбачає здійснення влади як

безпосередньо громадянами, так і через систему органів державної влади та органів місцевого самоврядування [22].

До основних інституцій громадянського суспільства належать [63, с. 195]:

- добровільно створені громадські об'єднання та рухи, а також політичні партії на початкових етапах їхнього становлення, до моменту безпосереднього включення в механізми реалізації державної влади;
- незалежні засоби масової інформації, які формують та транслюють громадську думку;
- вибори й референдуми як інструменти прямої демократії та способи виявлення волі народу;
- елементи судової та правоохоронної системи, діяльність яких перебуває під суспільним контролем, зокрема суди присяжних чи громадські формування з охорони правопорядку.

Ефективне залучення інститутів громадянського суспільства до процесів забезпечення національної безпеки та формування безпекової культури ґрунтується на розгалуженій системі нормативно-правового регулювання. Законодавство України визначає правові засади участі громадян, громадських об'єднань і волонтерських ініціатив у реалізації безпекової політики, встановлює механізми взаємодії з органами державної влади, а також гарантує реалізацію демократичних прав і свобод у цій сфері. Узагальнення відповідних нормативно-правових актів дає змогу системно оцінити роль громадянського суспільства як повноправного суб'єкта національної безпеки.

Таблиця 2.1

Нормативно-правове регулювання участі громадянського суспільства у
забезпеченні національної безпеки України

Нормативно-правовий акт	Ключові положення щодо громадянського суспільства
Конституція України	Закріплює принцип народовладдя, свободу об'єднань, участь громадян у державному управлінні та захисті Вітчизни

Закон України «Про національну безпеку України»	Визначає громадян і громадські об'єднання як складову демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони
Закон України «Про громадські об'єднання»	Регламентує створення та діяльність громадських організацій, у т.ч. безпекового та оборонного спрямування
Закон України «Про волонтерську діяльність»	Визначає правовий статус волонтерів, зокрема у сфері оборони та підтримки ЗСУ
Стратегія національної безпеки України	Передбачає залучення громадянського суспільства до протидії загрозам та підвищення національної стійкості
Закон України «Про основи національного спротиву»	Закріплює участь громадян та громадських формувань у підготовці до оборони держави
Закон України «Про інформацію»	Визначає право громадян на доступ до інформації та участь в інформаційній безпеці
Закон України «Про правовий режим воєнного стану»	Визначає особливості взаємодії держави та громадськості в умовах воєнних загроз

Джерело: сформовано автором на основі [13; 22; 64;65; 66; 67; 68; 69]

Аналіз нормативно-правового регулювання свідчить, що в Україні сформовано комплексну правову основу для активної участі громадянського суспільства у сфері національної безпеки. Законодавство не лише гарантує права громадян і громадських об'єднань, а й закріплює їх як важливих учасників демократичного цивільного контролю, оборонної діяльності, інформаційної протидії та волонтерського руху. Такий підхід сприяє формуванню сталої безпекової культури, заснованої на принципах партнерства держави і суспільства, підвищує рівень національної стійкості та ефективність реалізації безпекової політики в умовах сучасних загроз.

Характерною ознакою суспільного розвитку України впродовж останніх років є стабільне зростання кількості офіційно зареєстрованих громадських об'єднань, значна частина яких прямо або опосередковано залучена до зміцнення системи національної безпеки та оборони. Особливу роль у цьому процесі відіграють незалежні аналітичні та експертні центри, науково-технічні й професійні товариства, ветеранські організації учасників бойових дій,

об'єднання ветеранів Збройних Сил України та спеціальних підрозділів, оборонно-спортивні й фізкультурно-оздоровчі організації, козацькі формування, а також молодіжні патріотичні рухи. Їхня діяльність сприяє формуванню стійкої безпекової культури, заснованої на цінностях відповідальності, солідарності та готовності до захисту держави.

В умовах збройної агресії Російської Федерації громадянське суспільство перетворилося на один із ключових недержавних суб'єктів забезпечення національної безпеки. Його внесок у формування та реалізацію безпекової політики держави проявляється у кількох взаємопов'язаних напрямках.

Експертний і організаційний потенціал громадянського суспільства активно залучається до процесів оновлення стратегічних і програмних документів у сфері національної безпеки та оборони. Представники громадських об'єднань, аналітичних центрів і профільних громадських ініціатив беруть участь у підготовці проєктів нормативно-правових актів, стратегій, концепцій і доктрин, а також у громадських обговореннях управлінських рішень, що сприяє підвищенню їх легітимності та відповідності реальним безпековим викликам [70, с. 10].

Суттєвим є внесок громадян і громадських організацій у матеріально-фінансову підтримку сектору безпеки і оборони. Волонтерський та благодійний рухи стали важливим чинником забезпечення потреб Збройних Сил України та інших військових формувань, особливо в критичні періоди. Масового поширення набули ініціативи зі збору коштів, постачання технічних засобів, медичного обладнання, засобів індивідуального захисту та іншого необхідного майна, що не лише посилює обороноздатність держави, а й формує в суспільстві культуру солідарності та відповідальності за безпеку країни [70, с. 10].

Громадські об'єднання відіграють важливу роль у сфері військової, допризовної та військово-патріотичної підготовки населення. Через проведення навчальних тренінгів, таборів, курсів із тактичної медицини, цивільного

захисту та базових військових навичок вони сприяють підвищенню рівня готовності громадян до дій у кризових і надзвичайних ситуаціях. Особливе значення має робота з молоддю, яка формує у неї усвідомлене ставлення до питань національної безпеки та оборони. Інститути громадянського суспільства активно залучені до інформаційного та комунікаційного виміру безпеки. Вони організовують і проводять мирні публічні акції, кампанії громадянської солідарності, інформаційні заходи, спрямовані на консолідацію українського суспільства, засудження війни та агресора, протидію дезінформації й пропаганді, а також на донесення об'єктивної інформації про події в Україні до міжнародної спільноти. Така діяльність має вагоме значення для формування інформаційної стійкості суспільства [70, с. 12].

Громадськість взаємодіє з органами державної влади та правоохоронними структурами у сфері виявлення, попередження та припинення діяльності організацій і груп антидержавного або сепаратистського спрямування. Громадський контроль, аналітична діяльність та інформування компетентних органів сприяють підвищенню ефективності протидії внутрішнім загрозам національній безпеці.

Таким чином, громадянське суспільство в Україні виступає важливим чинником формування безпекової культури та реалізації державної безпекової політики. Його діяльність доповнює та підсилює зусилля органів державної влади, забезпечуючи комплексний і всеохопний підхід до реагування на сучасні виклики та загрози національній безпеці.

Висновок до другого розділу

Здійснено комплексний аналіз механізмів взаємодії ключових суб'єктів безпекової політики – органів державної влади, бізнес-структур та інститутів громадянського суспільства. Доведено, що ефективність формування та реалізації безпекової політики безпосередньо залежить від рівня інституційної

узгодженості, нормативної визначеності та практичної координації дій між зазначеними суб'єктами.

Встановлено, що інституційні форми співпраці між владою, бізнесом і громадським сектором виступають важливим елементом сучасної моделі публічного управління у сфері безпеки. Консультативно-дорадчі органи, державно-приватне партнерство, механізми публічних консультацій та міжсекторальні платформи сприяють узгодженню інтересів, підвищенню прозорості управлінських рішень і залученню недержавних акторів до процесів запобігання та нейтралізації загроз національній безпеці.

Обґрунтовано зростаючу роль бізнесу у забезпеченні безпеки держави, зокрема через реалізацію принципів корпоративної соціальної відповідальності та участь у захисті об'єктів критичної інфраструктури. Підкреслено, що приватний сектор виступає не лише економічним суб'єктом, а й важливим партнером держави у сфері фізичної, інформаційної та кібербезпеки. Дотримання нормативно-правових вимог, інвестиції у безпекові технології та взаємодія з державними органами сприяють підвищенню стійкості національної інфраструктури до сучасних загроз.

Доведено, що громадянське суспільство відіграє ключову роль у формуванні безпекової культури та реалізації безпекової політики, особливо в умовах зовнішньої агресії та внутрішніх викликів. Активна участь громадських об'єднань, волонтерських рухів, аналітичних центрів і ініціативних груп забезпечує суспільну консолідацію, розвиток патріотичної свідомості, громадський контроль за діяльністю органів влади та підтримку сил безпеки і оборони. Законодавче закріплення участі громадянського суспільства у сфері національної безпеки створює правові передумови для інституціоналізації цієї взаємодії.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що сучасна безпекова політика України формується на основі міжсекторальної взаємодії, де держава, бізнес і громадянське суспільство виступають взаємодоповнювальними суб'єктами.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ОСНОВІ ПАРТНЕРСТВА

3.1. Рекомендації щодо підвищення ефективності взаємодії

Підвищення ефективності взаємодії влади, бізнесу і громадянського суспільства у формуванні та реалізації безпекової політики є одним із ключових завдань сучасного публічного управління в умовах зростання складних, взаємопов'язаних та асиметричних загроз. Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України, посилення гібридних впливів, кіберзагроз, економічної нестабільності та соціальної вразливості продемонстрували обмеженість традиційних ієрархічних моделей управління безпекою, заснованих виключно на державоцентричному підході. У цих умовах безпекова політика потребує залучення ширшого кола суб'єктів, здатних забезпечити її адаптивність, стійкість і суспільну легітимність.

Першочерговою рекомендацією є формування цілісної інституційної архітектури міжсекторальної взаємодії у сфері безпеки. Така архітектура має передбачати постійно діючі механізми співпраці між органами державної влади, представниками бізнесу та інститутами громадянського суспільства, інтегровані у процеси стратегічного планування і реалізації державної безпекової політики. Йдеться про перехід від епізодичних консультацій до системної участі недержавних акторів у розробленні стратегій, програм та планів дій у сфері національної, економічної, інформаційної та кібербезпеки. Інституціоналізація такої взаємодії дозволяє забезпечити сталість партнерства, зменшити залежність від політичної кон'юнктури та підвищити узгодженість рішень на різних рівнях управління [71].

Наступною важливою рекомендацією є вдосконалення нормативно-правового регулювання взаємодії влади, бізнесу і громадянського суспільства у сфері безпеки. Чинна правова база України переважно орієнтована на

регламентацію повноважень органів державної влади, залишаючи поза належною увагою механізми участі приватного сектору та громадськості у формуванні та реалізації безпекових рішень. Це створює правову невизначеність, знижує мотивацію до співпраці та ускладнює реалізацію спільних ініціатив. Доцільним є нормативне закріплення форм участі бізнесу і громадянського суспільства у безпековій політиці, визначення процедур консультацій, експертного залучення, громадського контролю та партнерства у сфері захисту критичної інфраструктури, кібербезпеки та цивільної оборони.

Особливу увагу необхідно приділити розвитку ефективної системи комунікації між усіма суб'єктами безпекової політики. Низький рівень поінформованості, фрагментарність інформаційних потоків та обмежений доступ до аналітичних матеріалів істотно знижують результативність взаємодії та формують середовище недовіри. Рекомендованим є впровадження регулярних комунікаційних практик, орієнтованих на обмін інформацією щодо актуальних загроз, пріоритетів державної безпекової політики, результатів реалізації відповідних програм та оцінки їх ефективності. При цьому важливо забезпечити баланс між вимогами національної безпеки та принципами відкритості й прозорості, що є фундаментальними для демократичного врядування [71].

Підвищенню ефективності взаємодії сприятиме також активне впровадження цифрових інструментів у процеси формування та реалізації безпекової політики. Цифрові платформи для консультацій, збору пропозицій, обміну аналітичними даними та координації дій дозволяють розширити коло залучених суб'єктів, підвищити оперативність реагування та знизити транзакційні витрати. У контексті безпеки особливо актуальним є використання цифрових рішень для раннього виявлення ризиків, кризового управління та моніторингу реалізації безпекових заходів із залученням експертного середовища бізнесу та громадянського суспільства [71].

Важливою рекомендацією є посилення ролі бізнесу як повноцінного суб'єкта безпекової політики. Приватний сектор володіє значними

фінансовими, технологічними та організаційними ресурсами, які можуть бути ефективно використані для підвищення стійкості держави та суспільства. Це стосується насамперед сфер кібербезпеки, захисту критичної інфраструктури, енергетичної безпеки, логістики та фінансової стабільності. Доцільним є розвиток моделей державно-приватного партнерства у сфері безпеки, які ґрунтуються на чітко визначених правилах, прозорості та взаємній відповідальності сторін. Такий підхід дозволяє поєднати інтереси національної безпеки з економічною доцільністю та інноваційним потенціалом бізнесу [71].

Окремою рекомендацією є стимулювання корпоративної соціальної відповідальності бізнесу у сфері безпеки. Йдеться про заохочення участі підприємств у програмах підвищення стійкості громад, підтримки працівників у кризових умовах, забезпечення інформаційної та кібербезпеки, а також участі у відновленні постраждалих територій. Формування таких практик сприяє не лише зміцненню безпеки, але й підвищенню рівня довіри між бізнесом, державою та суспільством, що є критично важливим у період тривалих криз.

Не менш важливою є рекомендація щодо розвитку інституційної спроможності громадянського суспільства у сфері безпекової політики. Громадські організації, аналітичні центри та волонтерські ініціативи відіграють ключову роль у моніторингу загроз, здійсненні громадського контролю, формуванні суспільної стійкості та підтримці вразливих груп населення. Проте їх потенціал часто залишається недовикористаним через обмежені ресурси та відсутність системних механізмів залучення до процесів прийняття рішень. Доцільним є розширення програм інституційної підтримки громадянського суспільства, спрямованих на розвиток експертного потенціалу, аналітичних навичок та професійної підготовки у сфері безпеки [71].

Важливою рекомендацією є формування культури довіри та партнерства між владою, бізнесом і громадянським суспільством. Недовіра між секторами залишається однією з головних перешкод для ефективної реалізації безпекової політики. Подолання цього виклику потребує послідовних дій з боку держави щодо забезпечення підзвітності, прозорості та реального врахування позицій

недержавних акторів. Водночас бізнес і громадянське суспільство мають демонструвати готовність до відповідального діалогу та довгострокової співпраці, орієнтованої на досягнення спільних безпекових цілей.

Окремим напрямом рекомендацій є розвиток спільних аналітичних і прогностичних механізмів у сфері безпеки. Формування ефективної безпекової політики неможливе без якісного аналізу ризиків і загроз, що потребує залучення міждисциплінарної експертизи. Створення спільних аналітичних платформ, дослідницьких програм та експертних мереж за участю влади, бізнесу і громадянського суспільства дозволить підвищити обґрунтованість рішень і забезпечити їх відповідність реальним потребам суспільства [71].

Важливою рекомендацією є інтеграція міжнародного досвіду взаємодії у сфері безпеки в національну практику. Міжнародні організації та держави-партнери України активно впроваджують мультистейкхолдерські підходи до управління безпекою, які поєднують державне регулювання з участю бізнесу та громадянського суспільства. Адаптація таких підходів до українських умов сприятиме гармонізації безпекової політики з європейськими стандартами та посиленню міжнародної підтримки України [71].

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що підвищення ефективності взаємодії влади, бізнесу і громадянського суспільства у формуванні та реалізації безпекової політики є тривалим і складним процесом, який потребує комплексних інституційних, нормативних та культурних змін. Реалізація зазначених рекомендацій дозволить сформувати більш стійку, адаптивну та легітимну систему безпеки, здатну ефективно реагувати на сучасні та майбутні загрози.

3.2. Роль публічної політики та правового забезпечення

Публічна політика у сфері безпеки виступає ключовим механізмом формування та реалізації стратегічних рішень, що визначають поведінку держави, бізнесструктур та інститутів громадянського суспільства в умовах

складної конфігурації сучасних ризиків. Публічна політика як сфера суспільної діяльності концентрує увагу на вирішенні публічних проблем, що несуть загрози стабільності держави та добробуту громадян, і через забезпечення інституційних структурних рішень сприяє виробленню узгоджених критеріїв дій усіх стейкхолдерів. Публічну політику в контексті безпеки слід розглядати не лише як набір державних ініціатив, але як платформу комунікації й координації між різними акторами, у якій держава визначає правила гри, бізнес пропонує ресурси та компетенції, а громадянське суспільство представляє суспільні запити та здійснює моніторинг реалізації політик.

У наукових дослідженнях доведено, що публічне управління і публічна політика в тісному взаємозв'язку впливають на формування національної безпеки, оскільки їх рішення відображають потреби людей щодо безпечного суспільного буття, а неврахування цих аспектів може призвести до загроз на національному рівні. Системне осмислення взаємозумовленості цих явищ стає передумовою ефективної безпекової політики, особливо в умовах невизначеності та ризиків, які супроводжують кризові ситуації. Публічна політика стає не лише набором стратегій, а й дієвою процедурою вироблення рішень, що повинні враховувати швидкоплинні зміни у зовнішньому і внутрішньому середовищі держави [72, с. 115].

Правове забезпечення публічної політики відіграє центральну роль у гарантуванні її легітимності та стабільності. Воно формує правове поле, яке регламентує компетенції та повноваження різних акторів, визначає процедури ухвалення рішень і механізми контролю за їх реалізацією. Наявність чіткої нормативної бази дозволяє уникати правової невизначеності, що є важливим чинником у міжсекторальній взаємодії. У контексті безпеки це стосується, зокрема, нормативних актів, які регулюють участь недержавних суб'єктів у розробці стратегій, організації консультацій, проведенні оцінювання ризиків і впливів, а також у здійсненні моніторингу реалізації політик. Посилення законодавчого регулювання таких процесів сприяє підвищенню якості

прийнятих рішень, розширенню кола відповідальних суб'єктів та гарантованій участі різних груп у виробленні рішень [72, с. 116].

Особлива роль у забезпеченні взаємодії належить правовим механізмам, що регламентують державноприватне партнерство (ДПП), включення бізнесу до безпекових програм, а також участь громадянського суспільства у формальних процедурах ухвалення політичних рішень. Вони мають бути побудовані на засадах рівності сторін, прозорості процедур та підзвітності результатів. Законодавче закріплення таких механізмів дозволяє запобігати випадкам імітації участі чи формального запрошення недержавних акторів без реального впливу на процеси ухвалення рішень, що є поширеною практикою у багатьох країнах з низьким рівнем суспільної довіри до інституцій.

Інтеграція запитів бізнесу в безпекову публічну політику передбачає створення правових умов для участі бізнесструктур у виробленні й реалізації політик через механізми публічноприватного партнерства. Такі механізми повинні враховувати специфіку безпекових загроз, що можуть мати як військовий, так і економічний, кібернетичний та соціальний характер. Публічна політика має визначати не лише вимоги до бізнесу у виконанні функцій із забезпечення безпеки, але й стимули для його участі, які можуть бути виражені в податкових преференціях, державних замовленнях на інноваційні технології, доступі до державних програм з розвитку інфраструктури та підвищення стійкості критичних систем. Таке правове забезпечення стимулює підприємства не лише до адаптації до вимог безпеки, а й до активного інвестування в довгострокові проєкти безпекової інфраструктури [73, с. 18].

Роль громадянського суспільства як суб'єкта публічної політики стає дедалі важливішою в умовах змінного безпекового середовища. Громадські організації, аналітичні центри та волонтерські ініціативи здатні виконувати функції суспільного моніторингу, експертної оцінки ризиків та пропозицій щодо корекції політик. Інституційна участь громадянського суспільства в процесі формування безпекової політики підсилює демократичність врядування, дозволяє враховувати різні соціальні перспективи та забезпечує

підзвітність державних рішень перед суспільством. Важливо, що за умов відсутності ефективних механізмів участі громадськості політичні рішення в сфері безпеки ризикують бути відірваними від запитів громадян і менш стійкими до зовнішніх впливів [73, с. 19].

Наукові дослідження підкреслюють, що громадянське суспільство виступає джерелом соціального капіталу і конструктивної критики, яка здатна не лише формувати суспільні пріоритети у сфері безпеки, але й сприяти модернізації політик на основі практичного досвіду та аналізу наслідків їх реалізації в попередні періоди. Для цього публічна політика має створювати відкриті процедури залучення громадських інститутів до консультацій, оцінювання політик, а також надання зворотного зв'язку щодо результатів впровадження рішень. Такий правовий та процедурний механізм здатний суттєво посилити довіру між владою, громадськістю та бізнесом, що є критичним фактором у забезпеченні ефективної безпекової політики [74, с. 1050].

Важливою складовою правового забезпечення публічної політики стає регулювання політичної комунікації, яка забезпечує обмін інформацією між владою, громадянським суспільством та бізнесом. Адекватне правове та процедурне визначення каналів політичної комунікації сприяє узгодженню пріоритетів, реагуванню на інформаційні загрози та формуванню взаєморозуміння між акторами. Особливої ролі комунікація набуває в умовах воєнного стану чи кризових ситуацій, коли швидкість обміну інформацією та її достовірність є факторами, що безпосередньо впливають на безпеку суспільства [75].

Публічна політика разом із правовим забезпеченням мають стимулювати розвиток спільних аналітичних і прогностичних платформ, що поєднують ресурси держави, бізнесу та громадянського суспільства для оцінювання ризиків та врахування сценарних прогнозів у виробленні рішень. Така інтеграція експертиз і потужностей сприяє не лише оперативному реагуванню на загрози, але й довгостроковому стратегічному плануванню безпеки [75].

Отже, роль публічної політики та її правового забезпечення у сфері забезпечення безпеки полягає у створенні комплексних інструментів впливу, які дозволяють ефективно координувати дії влади, бізнесу та громадського суспільства, забезпечуючи прозорість, підзвітність, легітимність та адаптивність безпекових рішень.

3.3. Міжнародний досвід партнерства у сфері безпеки та його застосування в Україні

Партнерство держави, бізнесу і громадянського суспільства у сфері безпеки сьогодні розглядається як один із ключових елементів комплексного та ефективного управління ризиками та загрозами в умовах глобалізації, технологічних трансформацій і геополітичної нестабільності. Традиційні моделі безпеки, зосереджені виключно на державних інституціях, дедалі частіше доповнюються мультистейкхолдерськими підходами, які визнають важливу роль приватного сектору і неурядових організацій у зміцненні національної та регіональної безпеки. Цей міжнародний досвід має особливе значення для України, яка внаслідок повномасштабної агресії Російської Федерації вимушена трансформувати власну безпекову політику з урахуванням провідних світових практик.

Одним із прикладів міжнародної практики є розвинена система співпраці урядових, приватних та громадських структур у сфері кібербезпеки в США та Європейському Союзі. Держави НАТО і члени ЄС активно впроваджують формати публічно-приватного партнерства для підвищення стійкості критично важливої інфраструктури, реагування на кіберзагрози та обміну інформацією між державними органами, ІТ-компаніями та науковими й громадськими інституціями. Такі ініціативи включають створення мультисекторальних кластерів обміну даними, спільні тренінги та симуляції інцидентів, а також залучення приватних компаній до розробки та тестування технологічних рішень із кіберзахисту. Ці практики показують, що безпека в

цифровому середовищі стає результатом не лише дій держави, але й ефективної координації з приватним сектором і організаціями експертного середовища – цей підхід відображено у стратегічних документах США та ЄС щодо кібербезпеки та комплексної взаємодії суб'єктів (експертне узагальнення світового досвіду вказує на необхідність поглиблення державно-приватного партнерства у даній сфері) [76, с. 179].

Проекти, як-от *ProtectUK* у Великій Британії, і програми обміну інформацією між урядовими структурами та приватними компаніями стали важливими елементами національного підходу до безпеки. *ProtectUK* функціонує як майданчик для співпраці поліції, уряду та приватних структур у сфері антитерористичної безпеки, що дозволяє більш ефективно координувати заходи з попередження ризиків і розробляти профілактичні стратегії, основані на спільних даних і аналізі. Ця модель ілюструє, що транскордонні та міжсекторальні платформи можуть значно посилити можливості як державних органів, так і бізнесу в ідентифікації загроз, їх аналізі та реагуванні на виклики в режимі реального часу, що підтверджує сучасну тенденцію до створення безпекових мереж із широким колом учасників [76, с. 180]

Моделі співпраці, які застосовують країни ЄС, також демонструють значущий потенціал для адаптації в Україні. Наприклад, Європейська програма критичних комунікаційних систем (*European Critical Communication System, EUCCS*) спрямована на створення інтегрованої інфраструктури, що забезпечує безпечну й надійну комунікацію між службами реагування на надзвичайні ситуації в межах країн Європи. Така ініціатива є прикладом масштабного транскордонного партнерства між державними інститутами, приватними телекомунікаційними компаніями та неурядовими суб'єктами, що демонструє важливість налагодження спільних стандартів і процедур для ефективного управління кризами, які виходять за межі окремої юрисдикції.

Ще одним фундаментальним компонентом є політика кібербезпеки ЄС як приклад мультисекторальної взаємодії державних інститутів, приватних компаній і громадських спільнот. Європейський Союз розробив комплексну

стратегію з кібербезпеки, яка включає директиву *NIS2* та активну роль Агентства ЄС з кібербезпеки (*ENISA*). Ця стратегія передбачає створення та підтримку мережі компетентних органів у держав-членах, які координують дії на національному рівні, а також сприяють обміну інформацією про інциденти між держорганами, приватними операторами критичних послуг і цифрових сервісів, і громадськістю. *ENISA* сприяє роботі центрів аналізу та обміну інформацією (*ISACs*), які є мультисекторальними майданчиками для координації між бізнесом, академічними колами та держструктурами щодо протидії кіберзагрозам у критичних секторах економіки. Такий підхід дозволяє ефективніше виявляти та реагувати на складні загрози, об'єднуючи ресурси та експертизу різних акторів і створюючи загальноєвропейський простір кіберстійкості [77].

Крім того, розвиток спільних проєктів і платформ для співпраці в ЄС демонструє, як публічні й приватні інституції можуть реалізовувати безпекові ініціативи разом через спільне фінансування та розподіл відповідальності. Прикладом такого співробітництва є фінансовані Євросоюзом проєкти *Horizon Europe* у сфері безпеки, де державні бюджети поєднуються з участю приватних фірм, академічних інститутів і громадських організацій для розроблення технологій та політик, що зміцнюють безпеку громад. Ці проєкти охоплюють розроблення мережових рішень, інтеграцію моделей автоматизованого реагування на інциденти, і створення аналітичних платформ для оцінювання ризиків, завдяки чому різні сектори можуть спільно виробляти знання та практичні рішення, придатні для всіх країн-членів. Такі ініціативи не лише підсилюють національні спроможності, а й стимулюють формування колективного європейського підходу до безпеки, який базується на партнерстві між державою, приватним сектором і громадськими структурами [78].

У сфері захисту критичної інформаційної інфраструктури ЄС також пропонує приклади міжсекторальної взаємодії. Нова пропозиція Європейського парламенту щодо регулювання посилення здатності Союзу виявляти й реагувати на кіберзагрози передбачає створення *Cross-border Security*

Operations Centres (SOCs), які можуть об'єднувати дані про кіберзагрози з державних і приватних джерел, підсилюючи ситуаційну обізнаність і прискорюючи спільне реагування на інциденти. Пропозиція містить положення про обмін аналітичними даними між державними органами та приватними структурами, а також створення стандартів для взаємодії їхніх операційних центрів, що демонструє, як законодавчі ініціативи можуть стимулювати міжсекторальне партнерство й інтеграцію ресурсів для користі всіх сторін у ЄС [78].

Окремою моделлю інтегрованого партнерства є транснаціональні форуми та ініціативи, де державні органи, приватні компанії та громадські організації співпрацюють на регулярній основі для обміну практиками, технологіями та експертними оцінками. Прикладами таких платформ є різноманітні Європейські щорічні форуми з безпеки, міжнародні конференції та робочі групи з кібербезпеки, які включають участь як представників урядових структур, так і провідних ІТ-компаній, а також неурядових організацій і дослідницьких інститутів. Ці майданчики сприяють створенню мереж контактів, обміну знаннями та спільної розробки політик і технологічних підходів, що можуть бути адаптовані на національному рівні. Європейські програми з обміну знаннями також включають співпрацю з країнами-партнерами ЄС у сфері безпеки інформаційних систем, що дозволяє розширити комунікацію і взаємодію за межі суто внутрішнього контексту [76, с. 180].

Таким чином, моделі співпраці ЄС у сфері безпеки демонструють широке розмаїття практик, що об'єднують державні органи, приватний сектор і громадянське суспільство в інтегровані системи безпеки. Вони включають як створення загальноєвропейських технічних платформ (*EUCCS*), так і розвиток загальних стратегій з кібербезпеки, де *ENISA* координує мультисекторальну взаємодію; законодавчі ініціативи щодо створення транснаціональних центрів реагування на кіберінциденти; та регулярні форуми і програми обміну досвідом. Всі ці практики підкреслюють, що ефективна безпека в сучасному світі неможлива без поєднання ресурсів, експертизи та зусиль державного,

приватного і громадського секторів в межах єдиних механізмів співробітництва, що може бути джерелом значущих уроків для адаптації в Україні.

Ще одним важливим аспектом міжнародного досвіду є залучення громадянського суспільства у процеси прийняття рішень щодо безпеки. У країнах Західної Європи та Північної Америки громадські організації беруть участь у моніторингу прав людини в контексті антитерористичних заходів, у розробці політик щодо кібербезпеки та в програмних консультаціях з питань оборонної політики. Цей підхід ґрунтується на переконанні, що комплексний захист суспільства потребує прозорості, відкритості та участі суспільних груп, що дозволяє посилювати легітимність публічних рішень та зменшувати ризики дезінформації чи недовіри. Участь громадянського сектору у міжурядових конференціях і форумах, таких як Варшавський форум безпеки (*Warsaw Security Forum*), сприяє обміну думками між урядовцями, експертами, бізнес-лідерами та громадськими активістами з різних країн, формуючи загальне розуміння безпекових викликів та можливих спільних рішень [79, с. 135].

Одним із ключових викликів, що стоять перед міжнародними системами безпеки, є ефективне поєднання ресурсів державних і недержавних акторів у реальному часі. У США, наприклад, партнерство між приватними оборонними компаніями та спецслужбами реалізується не лише на рівні контрактів, але й через інтегровані структури обміну технологіями, аналітикою та навчанням персоналу. Це включає участь приватних компаній у розробці програм штучного інтелекту, аналізу великих даних для оцінювання загроз, а також у підготовці кадрів, здатних працювати у змішаних командах державних і приватних фахівців. Такий досвід демонструє, що державні органи безпеки все частіше визнають необхідність капіталізації на ресурсах і ноу-хау приватного сектору задля підвищення своєї оперативної спроможності, особливо у контексті технологічних загроз та складних кібератак [79, с. 137].

Застосування міжнародного досвіду у контексті України вимагає адаптації до специфічних національних умов і поточних загроз. Українські

практики державно-приватного партнерства у сфері безпеки вже почали формуватися, зокрема у кіберсекторі, де державно-приватна взаємодія використовується для обміну інформацією про інциденти, навчання фахівців та побудови кіберрезерву. Аналіз українського досвіду вказує, що інтеграція приватних ІТ-компаній у процес реагування на кіберзагрози дозволила посилити спроможність національних органів реагування, таких як *CERT-UA* та Національний кластер кібербезпеки. Такий підхід є прикладом того, як міжнародні практики мультисекторальної взаємодії можуть бути використані в національному контексті для зміцнення безпеки критичних систем [76, с. 180].

Окрім технічних аспектів співпраці, важливою складовою є створення правових і процедурних механізмів, що забезпечують партнерство між державою, бізнесом та громадськістю. Українське законодавство поступово розвиває правове поле для державно-приватної взаємодії, зокрема через законодавчі акти про публічно-приватне партнерство й законодавство з кібербезпеки. Для подальшої імплементації міжнародного досвіду необхідно не лише враховувати кращі практики, але й адаптувати їх до українських правових норм, щоб забезпечити ефективну координацію, відповідальність та прозорість дій усіх сторін.

Таким чином, міжнародний досвід партнерства держави, бізнесу та громадянського суспільства у сфері безпеки демонструє значний потенціал для підвищення ефективності національної безпеки, особливо в умовах складних гібридних та технологічних викликів. Переклад цих практик у національну політику України вимагає системного підходу, правового забезпечення, інституційної спроможності та належної адаптації до місцевих умов, що дозволить не лише підсилити обороноздатність, але й створити стійку систему безпеки з широкою участю громадських і приватних акторів.

Висновок до третього розділу

У третьому розділі дослідження було зосереджено увагу на визначенні ключових напрямів удосконалення безпекової політики на основі партнерської взаємодії між державою, бізнесом та громадянським суспільством. Обґрунтовано, що підвищення ефективності взаємодії між владою, бізнесом і громадянським суспільством можливе лише за умови переходу від фрагментарних і ситуативних форм співпраці до системних і інституціоналізованих механізмів партнерства. Особливе значення має налагодження постійних каналів комунікації, спільного аналізу ризиків і загроз, а також узгодження стратегічних пріоритетів безпекової політики з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін.

Ключову роль у забезпеченні результативності партнерської моделі відіграє публічна політика та належне правове забезпечення. Саме публічна політика формує рамки для взаємодії, визначає правила участі недержавних акторів у безпекових процесах та забезпечує легітимність ухвалюваних рішень. Наявність чіткої, узгодженої та сучасної нормативно-правової бази є необхідною умовою для залучення бізнесу й громадянського суспільства до реалізації безпекових завдань, оскільки вона мінімізує правову невизначеність, знижує ризики конфліктів інтересів і підвищує рівень довіри між учасниками взаємодії.

Міжнародний досвід партнерства у сфері безпеки, зокрема практики країн Європейського Союзу, демонструє високу ефективність мультистейкхолдерських моделей управління ризиками. Європейські підходи, засновані на інтеграції державних інституцій, приватного сектору та громадянського суспільства у спільні платформи, програми й мережі реагування, підтверджують доцільність поєднання ресурсів, експертизи та інноваційних можливостей різних акторів. Для України цей досвід має особливу цінність, оскільки може бути адаптований з урахуванням національних правових, інституційних та безпекових особливостей.

ВИСНОВОК

У межах дослідження було здійснено комплексне теоретико-прикладне дослідження безпекової політики як важливої складової сучасного державного управління, що формується та реалізується на основі партнерської взаємодії держави, бізнесу та громадянського суспільства. Актуальність обраної тематики зумовлена зростанням багатовимірних загроз національній безпеці, трансформацією характеру ризиків, а також необхідністю переосмислення традиційних, суто державоцентричних підходів до забезпечення безпеки в умовах глобалізації, цифровізації та воєнних викликів, з якими стикається Україна.

У ході дослідження було розкрито поняття та структуру безпекової політики, що дозволило визначити її як цілісну систему стратегічних цілей, інституційних механізмів і практичних заходів, спрямованих на захист життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави. Аналіз державної, національної та суспільної безпеки показав їх тісний взаємозв'язок і взаємозалежність, що обумовлює необхідність комплексного підходу до формування безпекової політики. Державна безпека забезпечує стабільність політичної та інституційної системи, національна безпека охоплює ширший спектр загроз і інтересів, тоді як суспільна безпека фокусується на захисті прав, свобод і базових потреб громадян. Такий підхід дозволяє розглядати безпеку не лише як інструмент захисту держави, а як умову сталого розвитку суспільства в цілому.

Визначення ролі та функцій держави, бізнесу та громадянського суспільства як суб'єктів формування безпекової політики дало змогу обґрунтувати багатосуб'єктний характер сучасної системи безпеки. Держава залишається ключовим координатором і регулятором безпекових процесів, наділеним повноваженнями щодо розробки стратегій, прийняття нормативно-правових актів та організації діяльності спеціалізованих інституцій. Водночас бізнес виступає важливим носієм економічних, технологічних і управлінських

ресурсів, без яких неможливо забезпечити стійкість критичної інфраструктури, кібербезпеку та економічну безпеку держави. Громадянське суспільство, у свою чергу, виконує функції соціального контролю, експертної підтримки, комунікації між владою та населенням, а також формування безпекової культури, що підвищує рівень суспільної стійкості до кризових явищ.

Аналіз основних теоретичних підходів до взаємодії між владою, бізнесом і громадськістю засвідчив еволюцію наукових поглядів від ієрархічних моделей управління до мережових і партнерських концепцій. Сучасні теорії публічного управління та публічної політики наголошують на необхідності горизонтальної взаємодії, спільного вироблення рішень і залучення недержавних акторів до процесів формування та реалізації політик. У сфері безпеки це має особливе значення, оскільки більшість сучасних загроз є комплексними, динамічними та міжсекторальними, що унеможлиблює їх ефективне подолання виключно зусиллями державних органів.

Дослідження інституційних форм і механізмів співпраці суб'єктів у сфері безпеки показало, що ефективна взаємодія потребує чітко визначених процедур, стабільних каналів комунікації та правового закріплення ролей і відповідальності сторін. Інституціоналізація партнерства у формі консультативних органів, спільних платформ, програм державно-приватного партнерства та механізмів публічних консультацій сприяє підвищенню якості управлінських рішень, зниженню конфліктності та зміцненню довіри між учасниками безпекових процесів.

Окрему увагу в роботі приділено ролі бізнесу у забезпеченні безпеки через механізми корпоративної соціальної відповідальності та участь у захисті критичної інфраструктури. Доведено, що сучасний бізнес дедалі частіше виступає не лише економічним суб'єктом, але й активним учасником безпекових процесів, інвестуючи у стійкість виробничих систем, цифрову безпеку, енергетичну незалежність та соціальну стабільність. Корпоративна соціальна відповідальність у цьому контексті розглядається як інструмент

інтеграції безпекових пріоритетів у стратегії розвитку підприємств, що сприяє узгодженню інтересів приватного сектору та суспільства.

Дослідження внеску громадянського суспільства у формування безпекової культури та політики дозволило зробити висновок про його зростаючу роль у сучасних умовах. Громадські організації, волонтерські рухи, аналітичні центри та ініціативні групи сприяють підвищенню обізнаності населення щодо безпекових загроз, формуванню навичок кризового реагування та забезпеченню зворотного зв'язку між владою та суспільством. Саме через діяльність громадянського суспільства безпекова політика набуває соціальної легітимності та орієнтації на реальні потреби громадян.

У роботі було розроблено рекомендації щодо підвищення ефективності взаємодії суб'єктів безпекової політики, які ґрунтуються на необхідності системного підходу до партнерства, посилення ролі публічної політики та вдосконалення правового забезпечення. Запропоновані напрями передбачають розвиток інституційної спроможності, прозорих механізмів участі недержавних акторів, а також формування культури спільної відповідальності за безпеку на всіх рівнях суспільного життя.

Аналіз міжнародного досвіду партнерства у сфері безпеки та можливостей його застосування в Україні засвідчив, що країни Європейського Союзу та інші демократичні держави активно впроваджують мультисекторальні моделі управління безпекою, засновані на поєднанні державних, приватних і громадських ресурсів. Цей досвід є надзвичайно цінним для України, однак його імплементація потребує адаптації до національних умов, правової системи та поточних безпекових викликів.

Підсумовуючи результати дослідження, можна стверджувати, що формування ефективної безпекової політики на основі партнерства є необхідною умовою забезпечення стійкості держави та суспільства в сучасному світі. Отримані в роботі висновки та рекомендації можуть бути використані в подальших наукових дослідженнях, а також у практичній діяльності органів публічної влади та інших суб'єктів безпекової політики України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Домбровська С., Помаза-Пономаренко А., Порока С., Урбанек А. Безпекова політика України в умовах євроінтеграції: монографія. Харків: НУЦЗУ, 2023. 252 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18785/1/MonDPPU.pdf> (дата звернення 06.01.2026)
2. Припутень Д. Актуальні проблеми адміністративно-правового забезпечення національної безпеки. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. Вип. 1). 2024. С. 13–18. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-5-13-18>
3. Луценко Ю. В. Поняття, система та класифікація видів безпеки в контексті міжнародного правопорядку. *Соціально-правові студії*. 2019. Вип. 4 (6). С. 31-39. URL: https://sls-journal.com.ua/web/uploads/pdf/S&LS_2019_Vol.%202,%20No.%204_31-39.pdf (дата звернення 06.01.2026)
4. Гнатишин М. Механізми реалізації державної безпекової політики у контексті стратегії національної безпеки України. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. Вип. 19. 2024. С. 49-57. DOI <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-19-6>
5. Швед І.І., Бисага Ю.М., Берч В.В., Джуган В.В., Крегул Я.М., Орос М.М. Місце органів прокуратури в механізмі забезпечення конституційної безпеки держави. Монографія. Ужгород, 2020. 85 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7a681a10-f8f9-4772-8484-91e89c7c59f7/content> (дата звернення 06.01.2026)
6. Казакова Л. О. Національна безпека держави: понятійно-категорійний апарат. *Регіональні студії*. 2021. Вип. 24. С. 128–132. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2021.24.18>
7. Національна безпека України: навчальний посібник. С. М. Дерев'янка, Ю. В. Кобець, Т. Б. Мадрига та ін.; за заг. ред. В. В. Марчука. Львів

– Торунь: Liha-Pres, 2025. 372 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi84/0063987.pdf> (дата звернення 06.01.2026)

8. Мосейко А. Г. Національна безпека України як об'єкт публічного адміністрування. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2019. Вип. 2 (86). С. 42–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2019_2_6. (дата звернення 06.01.2026)

9. Беззубов Д. О. Проблеми теорії публічного адміністрування в сфері забезпечення національної безпеки. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Право*. 2018. Вип. 5. С. 45–49. URL: <https://cusu.edu.ua/en/kafedra-biolohii/zagalna-informatsiya/586-general-information/naukovi-chasopysy-tdpu/naukovi-chasopysy-pravo/publikatsii/8632-problemy-teoriyi-publichnoho-administruvannya-v-sferi-zabezpechennya-natsionalnoyi-bezpeky> (дата звернення 06.01.2026)

10. Глобальна та національна безпека: підручник за заг. ред. Г.П.Ситника, Ю.В.Ковбасюка. К.: НАДУ, 2016. 1133 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi74/0054927.pdf> (дата звернення 06.01.2026)

11. Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України: монографія; наук. ред. Ю.С. Шемшученко. Київ: ТАЛКОМ, 2017. 576 с. URL: https://constitutionalist.com.ua/wp-content/uploads/2020/12/antonov-v.o.-konstitutsiyno-pravovi-zasadi-natsionalnoyi-bezpeki-ukrayini-_d_.pdf (дата звернення 06.01.2026)

12. Павленко Д. Г., Семенюк Ю. В., Лисецький Ю. М. Національна безпека: поняття, складники, чинники впливу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2021. Вип. 3. С. 102–107. DOI <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2021.3/17>

13. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2018, № 31, ст.241.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 06.01.2026)

14. Гордієнко С. Г., Доронін І. М. Державна безпека України в сучасних умовах: проблеми компетенції державних органів. *Інформація і право*. Вип. 2. 2021. С. 81-92. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2021.2\(37\).238340](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2021.2(37).238340)

15. Тихомиров О. Д. Щодо співвідношення соціальної та суспільної безпеки. *Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку*. Харків. 2019. С. 198-199. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/18_04_2019/pdf/92.pdf (дата звернення 06.01.2026)

16. Мелеганич Г. І. Суспільна безпека в Україні: теоретичний та практичний аспекти. *Політичне життя*. Вип. 4 (Груд 2019). С. 39-44. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2019.4.6>.

17. Столбовий В. М. Загальна характеристика суб'єктів службових правовідносин у сфері національної безпеки України. *Порівняльно-аналітичне право*. Вип. 6. 2018. С. 334-336. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/704869> (дата звернення 06.01.2026)

18. Кобко Є.В. Деякі аспекти щодо систематизації суб'єктів публічної адміністрації в механізмі реалізації державної політики забезпечення національної безпеки України. *Прикарпатський юридичний вісник*. Вип. 4. 2018. С. 84-89. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v4-2_2018/20.pdf (дата звернення 06.01.2026)

19. Труба Р. М. Класифікація суб'єктів забезпечення національної безпеки. *Київський часопис права*. 2025. Вип. 2. С. 274-280. DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2025.2.37>

20. Нестеренко В. О. Система суб'єктів забезпечення національної безпеки і оборони України. *Право і безпека – Право и безопасность – Law and Safety*. 2020. Вип. 2 (77). С. 33-39. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2020.2.04>

21. Сокупенко О. А. Суб'єкти сектору безпеки та оборони, які реалізують державну та національну безпеку. *Юридичний науковий електронний журнал*. Вип. 4. 2024. С. 475-477. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-4/113>

22. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 06.01.2026)

23. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998 № 183/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр> (дата звернення 06.01.2026)

24. Про Збройні Сили України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1934-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 9, ст.108. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> (дата звернення 06.01.2026)

25. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 40-41, ст.379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення 06.01.2026)

26. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text> (дата звернення 06.01.2026)

27. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Державну прикордонну службу України»: Закон України від 3 квітня 2003 року N 662-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, N 27, ст.209. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/662-15#Text> (дата звернення 06.01.2026)

28. Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1052. *Офіційний вісник України*. 2015. № 102. Ст. 3514. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-п#Text> (дата звернення 06.01.2026)

29. Про Державну міграційну службу України: Положення Кабінету Міністрів України від 17 липня 2009 р. № 750. *Офіційний вісник України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/229966418> (дата звернення 06.01.2026)

30. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 27, ст.382. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text> (дата звернення 06.01.2026).

31. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2013, № 1, ст.1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення 06.01.2026).

32. Овчарук Е. В. Теоретичні підходи дослідження government relations у контексті теорії публічного управління. *Державне управління. Інвестиції: практика та досвід*. Вип. 8. 2021. С. 139-144. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.8.139

33. Назарчук О. М. Взаємодія бізнесу і влади в Україні: суперечності та перспективи. *Регіональні студії*. Вип. 40. 2025. С. 62-66. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2025.40.10>

34. Третяк В. П., Кулик Д. Є. Сучасні питання взаємодії стейкхолдерів задля забезпечення стійкого розвитку об'єднаних територіальних громад. *БІЗНЕСІНФОРМ*. Вип. 10. 2022. С. 53-57. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-10-53-57>

35. Носков О. М. Публічно-приватне партнерство органів місцевого самоврядування та малого і середнього бізнесу: інноваційні підходи в українських громадах. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. Вип. 2. 2024. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-14-02-05>

36. Мачабелі Т. М. Теоретичні основи механізмів взаємодії влади та громадськості в умовах гібридних загроз. *Державне будівництво*. 2024. Вип. 1 (35). С. 64–75. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-1-05>

37. Взаємодія влади та громадськості у процесі європейської інтеграції. *Національне агентство України з питань державної служби*. URL: https://courses.prometheus.org.ua/assets/courseware/v1/71fcf9de889bdfa553eb70d73218b5be/asset-v1:Prometheus+ILAP101+2020_T1+type@asset+block/gromad_EC_1.pdf (дата звернення 06.01.2026).
38. Сенишин О.С., Ільків Н.В., Угольков Є.О. Стратегічні напрями взаємодії бізнесу, громадських організацій і держави в часи динамічних змін. *ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО*. Вип. 56. 2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-94>
39. Зоренко К. Р. Взаємодія бізнес-структур з органами влади і суспільства в Україні та шляхи її оптимізації. *Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2023 р., № 1 (79). С. 43-48. DOI <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2023.1.7>
40. Ковалік Т. Моделі співпраці між державним управлінням та неурядовими організаціями. *Інформаційна брошура на тему польської*. 2020. URL: https://www.civicportal.org/files/publikacje/files/44_Ebook_Моделі_співпраці_між_державним_управлінням_та_неурядовими_організаціями_FINAL.pdf (дата звернення 06.01.2026).
41. Global Alliance and \$30M Investment to Transform Ukraine's Early Childhood and Preschool Education. *Міністерство освіти і науки України*. 2025. URL: <https://mon.gov.ua/en/news/hlobalnyi-alians-i-investytsii-v-rozmiri-30-mln-dlia-transformatsii-doshkilnoi-osvity-ukrainy1> (дата звернення 06.01.2026).
42. Успішна інтеграція ветеранів в цивільне життя - запорука швидкого економічного відновлення країни. *Мінекономіки*. 2024. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=f7856741-e912-4aef-8ab5-86554b761670&title=UspishnaIntegratsiiaVeteraniv> (дата звернення 06.01.2026).
43. Спільні з іноземними партнерами наукові теми досліджень, розробки та програми Інституту. *Інститут громадського здоров'я ім. О. М. Марзєєва НАМН України*. URL: <https://health.gov.ua/activity/international->

[activity/joint-research-of-institute-with-foreign-partners](#) (дата звернення 06.01.2026).

44. В Україні хочуть запустити спільні наукові дослідження із бізнесом. *Інтерфакс-Україна: інформаційне агентство*. 2025. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/1125221> (дата звернення 06.01.2026).

45. BDO в Україні про аналіз спроможності українських громад до залучення грантового фінансування: результати дослідження за 2024–2025 роки. *EBA: вебсайт*. 2025. URL: <https://eba.com.ua/bdo-v-ukrayini-pro-analiz-spromozhnosti-ukrayinskyh-gromad-do-zaluchennya-grantovogo-finansuvannya-rezultaty-doslidzhennya-za-2024-2025-roky> (дата звернення 06.01.2026).

46. Оголошено IV щорічний конкурс історій «Громадянське суспільство, бізнес та влада – кращі практики. *Міністерство розвитку громад та територій України*. 2024. URL: <https://mindev.gov.ua/news/35718-ogoloseno-iv-shhoricnii-konkurs-istorii-gromadianske-suspilstvo-biznes-ta-vlada-krashhi-praktiki-spivpraci> (дата звернення 06.01.2026).

47. The Council of Europe, together with its partners, presented the achievements of the training programme “Participatory Youth Policy”. *Council of Europe: вебсайт*. 2024. URL: <https://www.coe.int/en/web/kyiv/-/the-council-of-europe-together-with-its-partners-presented-the-achievements-of-the-training-programme-participatory-youth-policy> (дата звернення 06.01.2026).

48. Create Ukraine: Ukraine, the EU, and Lithuania Launch Project for Ukrainians Abroad. *CPVA: вебсайт*. 2024. URL: <https://cpva.lt/en/news/create-ukraine-ukraine-the-eu-and-lithuania-launch-project-for-ukrainians-abroad> (дата звернення 06.01.2026).

49. Гранти на власну справу. *Міністерство економіки України: вебсайт*. 2025. URL: https://vlasnaspravagrant.com.ua/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMdTAAAR1Sc-P1gTmtKgcz-2duQNvkrY4nK2foLb_OmEB2y83fRM Rxm-cJ6bNSizE_aem_7fPsQm3JH_JHRwOSO955rw (дата звернення 06.01.2026).

50. Про публічно-приватне партнерство: Закон України від 19 червня 2025 року № 4510-IX. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2025, № 1, ст.1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4510-20#Text> (дата звернення 06.01.2026).

51. Про концесію: Закон України від 3 жовтня 2019 року № 155-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2019, № 48, ст.325. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20/ed20211210#Text> (дата звернення 06.01.2026).

52. Чвертко Л. А., Кирилюк І. М. Загрози економічній безпеці туристичної галузі України в умовах сучасних викликів. *Соціальна економіка*. 2021. Вип. 62. С. 51-63. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/14764> (дата звернення 06.01.2026).

53. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Рудковський О. В., Белікова С. О. Характеристика економічної безпеки розвитку сфери обслуговування України. *Ефективна економіка*. Вип. 9. 2019. С. 51-63. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.9.1>.

54. Близнюк Т.П., Немашко К. Р. Роль корпоративної соціальної відповідальності в забезпеченні сталого розвитку підприємства: сучасні виклики та потенційні можливості. *Агросвіт*. Вип. 25. 2025. DOI: 10.32702/2306-6792.2025.3.18

55. Курей О. А. Еволюція концепції корпоративної соціальної відповідальності та її інтеграція у сучасні бізнес-моделі. *Економіка та суспільство*. Вип. 78. 2025. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-92>

56. Малиута Л., Завідна Л., Владимир О., Рудан В. Корпоративна соціальна відповідальність – важливий інструмент забезпечення економічної безпеки бізнесу під час війни. *Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)*. 2025. С. 387-400. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/46662/2/ColMon_2024_Maliuta_L-Corporate_social_responsibility_387-400.pdf (дата звернення 06.01.2026).

57. Малахов Г. Б. Шляхи удосконалення державно-приватного партнерства у сфері кібербезпеки України. *Інформація і право*. Вип. 4(47). 2023. С. 197-206. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjKkI28pPmRAxUIQlUIHeyqMncQFnoECDAQAQ&url=http%3A%2F%2Ffilip.pi.org.ua%2Farticle%2Fview%2F291666%2F285047&usg=AOvVaw0nwF-qAKMAVL8y3XCN0hKr&opi=89978449> (дата звернення 06.01.2026).

58. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 45, ст.403. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення 06.01.2026).

59. Стратегії кібербезпеки України: Указ Президента України від 26 серпня 2021 року № 447/2021. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#n12> (дата звернення 06.01.2026).

60. Запорожець Т. В. Державна політика в сфері захисту критичної інфраструктури: навчальний посібник. Київ: ДКС-Центр, 2024. 186 с. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/391/files/a3113258-075a-40ea-8c62-facbf388f94d.pdf> (дата звернення 06.01.2026).

61. Яровой Т. С. Формування громадянського суспільства в Україні: ретроспектива крізь призму публічного управління. *Держава та регіони*. Вип. 3. 2024. С. 164-169. DOI <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2024.3.24>

62. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні: шлях протягом 30-ти років та ключові аспекти 2021 року: аналіт. доп. Київ: НІСД, 2021. 112 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-12/block_grom_susp.pdf (дата звернення 06.01.2026)

63. Слюсаренко І., Мітенко О. Роль громадянського суспільства в забезпеченні національної безпеки України. *Господарство, підприємство і право*. Вип. 2. 2021. С. 194-200. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.2.35>

64. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2013, № 1, ст.1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення 06.01.2026)
65. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квітня 2011 року № 3236-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2011, № 42, ст.435. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення 06.01.2026)
66. Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення 06.01.2026)
67. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2021, № 41, ст.339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (дата звернення 06.01.2026)
68. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 48, ст.650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення 06.01.2026)
69. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 28, ст.250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 06.01.2026)
70. Герасименко О. Інституційні механізми взаємодії громадянського суспільства і держави: спроба структуризації. *Public administartion aspects*. Вип. 11 (3). 2023. С. 6-17. DOI:10.15421/152329
71. Work in Progress: Ukraine's State-Civil Partnership to Reform the Security Sector. *Clingendael Report*. 2023. URL: <https://www.clingendael.org/sites/default/files/2023-09/work-in-progress.pdf> (дата звернення 06.01.2026)
72. Ситник Г., Орел М. Публічне та адміністративне управління у контексті публічної політики та національної безпеки. *Наукові праці*

Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. Вип. 3(63). 2023. 113-121. DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-3\(63\)-15](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-3(63)-15)

73. Малий І. Й. Генеза публічного управління і адміністрування в Україні. *Інвестиції: практика та досвід.* 2017. Вип. 24. С. 17–21. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2017/5.pdf (дата звернення 06.01.2026)

74. Bondarchuk N. Improving mechanisms of interaction between public authority bodies and civil society institutions. *Public Administration and Regional Development.* Vol. 18. 2022. P. 1040–1056. DOI <https://doi.org/10.34132/pard2022.18.03>

75. Буканов Г. М. Політична комунікація влади і суспільства в умовах воєнного стану в Україні. *Вісник НТУУ КПІ. Політологія. Право. Соціологія.* Вип. 6. 2025. DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2025.2\(66\).337624](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2025.2(66).337624)

76. Кудінов С. Міжнародний досвід партнерства приватних компаній та спеціальних служб в інтересах забезпечення національної безпеки та його значення для України. *Інформація і право.* Вип. 3(50). 2024. С. 176-181. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.3\(50\).311726](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.3(50).311726)

77. European critical communication system. *EUCCS.* 2014. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/64073573-47fc-11f0-85ba-01aa75ed71a1/language-en> (дата звернення 06.01.2026)

78. EU cybersecurity policies. *European Commission.* URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/cybersecurity-policies> дата звернення 06.01.2026)

79. Вичалківська Ю. С. Залучення інституцій громадянського суспільства до здійснення ефективного громадського контролю за діяльністю складових сектору безпеки і оборони України. *Державне управління. Інвестиції: практика та досвід.* Вип. 23. 2017. С. 132-138. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2017/5.pdf (дата звернення 06.01.2026)

Б. Сидорчук, І.В.С. Дослідження впливу виборі когнітивних стратегій поведінки / О.

ДОДАТКИ

Додаток А

Органи безпеки та їх повноваження

Орган	Основні повноваження щодо безпеки	Нормативні документи
Міністерство оборони України (МОУ)	Формує та реалізує державну політику у сфері національної безпеки, оборони та військового будівництва; організовує оборонне планування; здійснює керівництво Збройними Силами; координує діяльність органів влади щодо підготовки держави до оборони; забезпечує мобілізаційну та бойову готовність	Закон України «Про національну безпеку України» (№2469VIII, 2018), Закон України «Про оборону України»
Збройні Сили України	Оборона держави від зовнішньої агресії; забезпечення територіальної цілісності; участь у міжнародних операціях з підтримання миру; підготовка військових до захисту держави	Конституція України, Закон України «Про оборону України», Закон України «Про Збройні Сили України», Закон України «Про національну безпеку України»
Державна спеціальна служба транспорту (ДССТ)	Забезпечує безпеку транспорту у військових та мобілізаційних потребах держави	Закон України «Про національну безпеку України»
Міністерство внутрішніх справ України (МВС)	Забезпечує публічну безпеку та порядок; протидіє злочинності; охороняє державний кордон; здійснює цивільний захист	Закон України «Про національну безпеку України», Закон України «Про Національну поліцію»
Національна гвардія України	Захист прав і свобод громадян; охорона громадського порядку; протидія тероризму; взаємодія зі Збройними Силами у захисті держави та територіальній обороні	Закон України «Про Національну гвардію України», Закон України «Про національну безпеку України»
Національна поліція України	Охорона правопорядку; попередження правопорушень; оперативно-розшукова діяльність; взаємодія з іншими правоохоронними органами	Закон України «Про Національну поліцію», Закон України «Про національну безпеку України»
Державна прикордонна служба України	Охорона державного кордону; забезпечення недоторканності кордону та суверенних прав; контроль переміщення	Закон України «Про прикордонну службу», Закон України «Про

(ДПСУ)	осіб і товарів через кордон	національну безпеку України»
Державна міграційна служба України (ДМСУ)	Управління міграційними процесами; протидія нелегальній міграції; забезпечення контролю за легальним перебуванням іноземців	Закон України «Про громадянство», Закон України «Про державний кордон», Закон України «Про національну безпеку України»
ДСНС України	Реалізація політики цивільного захисту; запобігання та ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій; гасіння пожеж; аварійно-рятувальні роботи; контроль за техногенною та пожежною безпекою	Закон України «Про цивільний захист населення», Закон України «Про національну безпеку України»
Служба безпеки України (СБУ)	Забезпечує державну та національну безпеку; контррозвідка; протидія тероризму та організованих злочинності; інформаційна безпека; співпраця з міжнародними партнерами	Закон України «Про Службу безпеки України», Закон України «Про національну безпеку України»
Управління державної охорони України (УДО)	Охорона конституційних органів влади та посадових осіб; забезпечення сталості державних інституцій	Закон України «Про УДО», Закон України «Про національну безпеку України»
Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації	Забезпечує інформаційну та кібербезпеку; контроль критичної інформаційної інфраструктури; аудит і стандарти інформаційної безпеки	Закон України «Про державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації», Закон України «Про національну безпеку України»
Апарат Ради національної безпеки і оборони України (РНБО)	Аналітичне та організаційне забезпечення політики безпеки; підготовка пропозицій для РНБО; координація роботи сектору	Закон України «Про національну безпеку України»
Розвідувальні органи України	Збір та аналіз інформації про загрози; підтримка прийняття стратегічних рішень; спеціальні заходи у сфері оборони	Закони про розвідувальні служби, Закон України «Про національну безпеку України»